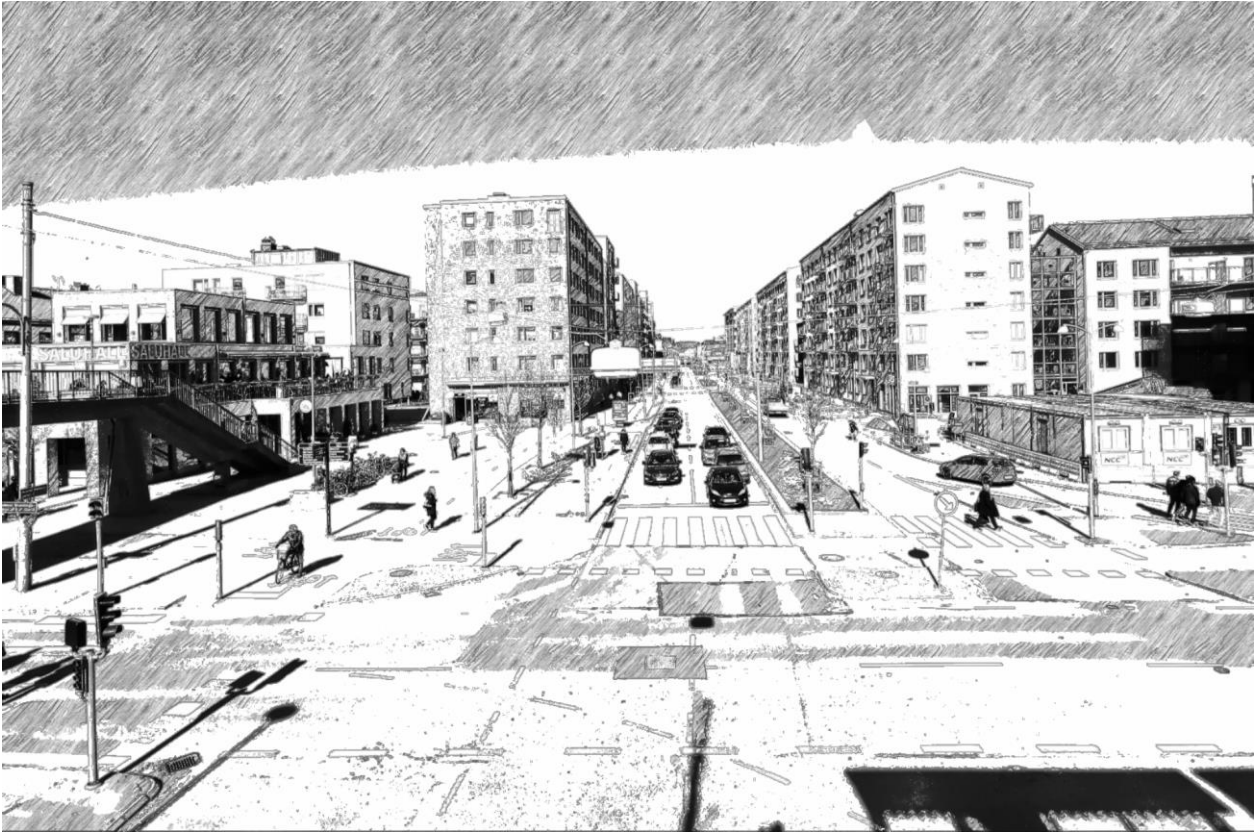

CHALMERS

Placering och nyttjande av aktiva bottenvåningar En fallstudie av Nya Kvillebäcken

Examensarbete inom kandidatprogrammet

Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik

ADAM TIMMERÅS
NICLAS NILSSON

Institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik
Avdelningen för Byggnadsdesign
CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA
Examensarbete ACEx20-19-13
Göteborg, Sverige 2019

EXAMENSARBETE ACEX20-19-13

Placering och nyttjande av aktiva bottenvåningar

En fallstudie av Nya Kvillebäcken

Examensarbete inom kandidatprogrammet

Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik

ADAM TIMMERÅS

NICLAS NILSSON

Institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för Byggnadsdesign

CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

Göteborg, 2019

Placering och nyttjande av aktiva bottenvåningar

En fallstudie av Nya Kvillebäcken

Examensarbete inom kandidatprogrammet

Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik

ADAM TIMMERÅS

NICLAS NILSSON

© ADAM TIMMERÅS & NICLAS NILSSON, 2019

Examensarbete ACEx20-19-13

Institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Chalmers tekniska högskola 2019

Institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för Byggnadsdesign

Chalmers tekniska högskola

412 96 Göteborg

Telefon: 031-772 10 00

Omslag:

Nya Kvillebäcken sett från Vågmästareplatsen, egen bild och bearbetning

Institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Göteborg 2019

Placering och nyttjande av aktiva bottenvåningar

En fallstudie av Nya Kvillebäcken

Examensarbete inom kandidatprogrammet

Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik

ADAM TIMMERÅS

NICLAS NILSSON

Institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för Byggnadsdesign

Chalmers tekniska högskola

SAMMANFATTNING

Handeln i småskaliga fysiska butiker har minskat successivt i takt med såväl köpcentrumens som digitaliseringens intåg. Antalet verksamheter som går att bedriva analogt minskar alltså samtidigt som kraven skärps kring hur stor del av våra flerbostadshus som ska inrymma aktiva bottenvåningar. Dessa urbana verksamheter i husens bottenvåningar anges ofta som en förutsättning för att skapa levande stadsmiljöer. I Nya Kvillebäcken har en speciell placering valts och de urbana verksamheterna har förpassats till några husknutar och mindre torg. Syftet med detta arbete har varit att undersöka hur verksamheterna används och om dess placering i kvarterstrukturen har haft någon effekt på livet i gaturummet.

En enkätstudie med de boende i området genomfördes och så även foto-observationer över utvalda platser. Som komplement utfördes djupgående intervjuer med yrkesverksamma och sakkunniga inom aktiva bottenvåningar för att samla in olika aspekter. Resultatet analyserades sedan med utgång i tidigare kända teorier och forskning kopplad till ämnet. Vi fann att verksamheterna brukas frekvent av de boende i området men kunde via platsobservationer bekräfta att det inte räckte för att skapa liv och rörelse. Det framkom att placeringen av verksamheter i hörnen skapade känslan av transportsträcka mellan verksamhetslokalerna. De verksamheter som placerats inne i området, bort från huvudgatan, saknade naturliga flöden och upplevdes som ”öde”.

De boende i Nya Kvillebäcken är generellt sett nöjda med verksamheterna i området och säger sig nyttja dem förhållandevis ofta. Dessvärre räcker det inte för att skapa det liv och den rörelse som går att förvänta sig i en så central stadsdel.

Nyckelord: samhällsplanering, gentrifisering, urbana verksamheter, gaturum, mötesplatser, levande bottenplan

Placement and utilization of active frontages

A case study of Nya Kvillebäcken

*Degree Project in the Bachelor's Programme
Business Development and Entrepreneurship*

ADAM TIMMERÅS

NICLAS NILSSON

Department of Architecture and Civil Engineering
Division of Building Design
Chalmers University of Technology

ABSTRACT

Shopping in small-scale physical stores has declined gradually due to the increased presence of shopping centers and digitization. The number of businesses that can be run analogously decreases, at the same time as the requirements are tightened around how large part of our multi-dwelling buildings are to accommodate active ground floors. These urban activities in the ground floor of the houses are often stated as a prerequisite for creating living urban environments. In Nya Kvillebäcken, a special location has been chosen and the urban activities have been relocated to some house knots and smaller squares. The purpose has been to investigate how the activities are used and whether its location in the neighborhood structure has had any effect on life of the streetscape.

A questionnaire study with the residents in the area were made and photo observations over selected targets as well. In addition, in-depth interviews were conducted with professionals and experts in active ground floors to gather various aspects. The results were then analyzed based on previously known theories and research linked to the subject. We found that the businesses are frequently used by the residents in the area, but via site observations we were able to confirm that it was not enough to create life and movement. It emerged that the location of activities in the corners created the feeling of transport distance between the premises. The activities located inside the area, away from the main street, lacked natural flows and were perceived as "deserted".

The residents of Nya Kvillebäcken are generally satisfied with the activities in the area and claim they use them relatively often. Unfortunately, it is not enough to create the life and motion that can be expected in such a central district.

Key words: urban planning, gentrification, urban activities, street scene, meeting points, active ground floor

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	I
ABSTRACT	II
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	III
FÖRORD	V
1 INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte och problemformulering	3
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Centrala begrepp	3
2 OMRÅDESBESKRIVNING	5
2.1 Det ”centrala” läget	5
2.1.1 Lindholmen och Eriksberg	6
2.1.2 Backaplan	6
2.2 Det gamla Kvillebäcken	6
2.3 Stora planer för området	7
2.4 Nya Kvillebäcken	8
2.5 Inventering av verksamheter	10
2.5.1 Kville Saluhall	10
2.5.2 Glasiären samt intilliggande byggnad	10
2.5.3 Gustaf Daléns gatan	11
2.5.4 Gamla Tuvevägen	12
2.5.5 Tvärgatorna	12
2.5.6 Översikt	13
3 TEORI	14
3.1 Tidigare forskning	14
3.1.1 The Death and Life of Great American Cities	14
3.1.2 Life Between Buildings: Using Public Space	14
3.1.3 The relationship between the quality of active frontages and public perceptions of public spaces	15
3.1.4 Active centers - Interactive edges: The rise and fall of ground floor frontages	15
3.1.5 Forskningen visar hur bottenvåningen ger staden liv	16
3.1.6 Tidigare examensarbeten som behandlat Kvillebäcken	16
4 METOD	19
4.1 Undersökningsstrategi	19
4.2 Undersökningsdesign	19
CHALMERS, Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik, Examensarbete ACEx20-19-13	III

4.3	Undersökningsmetod	20
4.3.1	Ostrukturerad intervju	20
4.3.2	Observationer	20
4.3.3	Enkätstudie	21
4.3.4	Kvalitativ intervju	22
4.4	Reliabilitet och Validitet ur ett kvalitativt perspektiv	23
4.4.1	Tillförlitlighet	23
4.4.2	Överförbarhet	24
4.4.3	Konfirmering	24
4.5	Alternativa metoder	24
5	RESULTAT	26
5.1	Enkät till de boende i Kvillebäcken	26
5.1.1	Urbana verksamheters påverkan på inflyttning	26
5.1.2	Urbana verksamheters inverkan på betalningsvilja	28
5.1.3	Nyttjande av urbana verksamheter	29
5.2	Observationer av mötesplatser	31
5.2.1	Kville Saluhall	32
5.2.2	Gustaf Daléngsgatan	32
5.2.3	Gamla Tuvevägen - Torget vid Jöns Rundbäcks plats 6	34
5.2.4	Torgen vid Långängen 3 och 7	36
5.2.5	Tvärgatan Rundbäcksgatan	37
6	ANALYS & DISKUSSION	38
6.1	Flöden och verksamheter	38
6.2	Lärdomar och förbättringar	40
6.3	Hållbarhet	41
6.4	Vidare forskning	42
7	SLUTSATS	43
8	REFERENSER	45
8.1	Litteratur	45
8.2	Elektroniska källor	45
9	BILAGOR	49

Förord

Detta examensarbete är skrivet vid institutionen för Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik på Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Arbetet omfattar 15 högskolepoäng och avslutar våra studier på programmet Affärsutveckling och entreprenörskap inom samhällsbyggnadsteknik. Vårt intresse för aktiva bottenvåningar uppstod genom flertalet av de kurser vi läste där fenomenet nämndes som viktigt för hållbar stadsplanering.

Vårt största tack vill vi rikta till vår handledare på Chalmers, Nina Ryd, för hennes tydliga vägledning, tillgänglighet och engagemang. Inte en fråga vi ställde lämnades obesvarad och varje möte sådde frö till nya idéer och tillvägagångssätt.

Vi vill även tacka alla de som tagit sig tid att ställa upp på intervjuer och långa mailkonversationer. Er kunskap och insikt har varit viktig för att forma arbetet och för att öka vår förståelse för den komplexa miljö aktiva bottenvåningar existerar inom.

Ett tack går även ut till alla er 163 personer som svarade på enkäten.

Göteborg, maj 2019

Adam Timmerås & Niclas Nilsson

1 Inledning

Det är onsdag morgon den 12 maj 2010 och de första grävmaskinerna har precis rullat in över det område som är bebyggt med blandade industrifastigheter från 1900-talets - första hälft. Här ska en gammal stadsdel jämnas med marken och en ny uppföras. De affärsverksamheter som vuxit fram under 1970- och 1980-talet efter att industriområdet i en utredning klassats som uttjänt är inte längre önskvärda, utan här kan man läsa i Gestaltningssprogrammet signerat Göteborgs stad (2008) att det nu ska byggas "attraktiva bostäder med platser, torg och grönstråk för rekreation samt med inslag av handel och verksamheter".

Det attraktiva läget har inte gått exploitörerna NCC (sedermera Bonava) och Wallenstam obemärkt förbi, utan dessa har redan 30 år tidigare börjat köpa upp fastigheter i området (Despotovic & Thörn, 2012). Tillsammans med en handfull andra aktörer ska nu dessa i samråd med Göteborgs stad och det kommunala stadsutvecklingsbolaget Älvstranden Utveckling uppföra en ny stadsdel för kreativa och moderna människor (Göteborgs stad, 2008).

Nu, under år 2019, förväntas området vara färdigt i sin helhet och under föregående år (2018) färdigställdes de första kvarteren. Staden har då fått ett tillskott på ungefär 2000 bostäder och således plats för omkring 4000 invånare, samtidigt som 1500 arbetsplatser tillkommer (Älvstranden Utveckling, 2019). Fördelningen mellan hyresrätter och bostadsrätter i Kvillebäcken är 40/60, att jämföra med 63/37 i hela Göteborg eller 59/41 totalt i Sverige (SCB, 2018). I det som numer kallas Nya Kvillebäcken är fördelningen 25/75 (Göteborgs stad, 2014). Husen varierar i höjd och antalet våningar skiljer sig mellan 4 och 16, samtidigt som bottenvåningarna på sina ställen fylls med diverse verksamheter. Anmärkningsvärt är att ingen av de byggnader som fanns i området före 2007 står kvar idag och att enbart 1 av 52 tidigare verksamheter fortfarande bedrivs på platsen (Despotovic & Thörn, 2012).

Samtidigt som det inte råder några som helst tvivel om att det blir svårare och svårare att driva en fysisk butik (Bränström, 2019) och (Björk, 2018), finns det sedan tidigare forskning som pekar på de aktiva bottenvåningarnas positiva påverkan på stadsmiljön. Ekvationen blir således tuff att få ihop och när förarbetena till Nya Kvillebäcken togs fram var fenomenet aktiva bottenvåningar relativt nytt. Resultatet blev en slags gyllene medelväg med urbana verksamheter i flertalet husknutar ackompanjerade av ett par mindre torg mellan huskropparna. Det råder inte tvivel om var stadsplanerare står i frågan om de aktiva bottenvåningarnas vara eller icke vara, men det har saknats ett perspektiv från dem som faktiskt bor i området. Vad värdesätter egentligen Kvillebäcksborna själva och vad fyller vi våra bottenvåningar med när café- och restaurangbranschen inte längre orkar bära sina hyror?

1.1 Bakgrund

Urbana miljöer är ett uttryck som ofta förekommer i stadsplanerarens visioner om vad som skapar en attraktiv stadsdel. Uttrycket, eller rättare sagt fenomenet, saknar en specifik definition men berör vanligtvis öppna gaturum, handel med fasad mot gångbanan och mänskliga möten. Aktiva bottenvåningar ingår i det fenomenet och har med tiden blivit ett allt vanligare krav från kommunen när detaljplaner tas fram. “I försöken att skapa ett mer hållbart stadsbyggande finns en bred önskan om att stadsmiljöerna ska vara levande och blandade. Här utgör bottenvåningarna och deras innehåll en väsentlig pusselbit”, skrev Linn (2018) i tidningen Arkitekten. Frågan är hur viktig pusselbit bottenvåningarna är, och för vem.

När bostadsrätterna i Nya Kvillebäcken kom ut på marknaden var intresset stort. Enligt T. Olsson och M. Löfgren (personlig kommunikation, 8 april 2019) som haft försäljningar i området under längre tid kan många ha köpt på spekulation. Anledningen ska ha varit Nya Kvillebäckens centrala läge med närhet till stadskärnan och den trygghet som finns i framtida planer för närområdet i samband med Älvstaden - Nordens största stadsutvecklingsprojekt (Älvstaden, 2019). “Sedan behöver man inte åka in till centrum för att äta på restaurang eller café” tillägger T. Olsson som även är bosatt i området. Det är just ett sådant tillägg som hjälpt till att grunda frågeställningen om hur viktigt det faktiskt är med närheten till urbana verksamheter när ett nytt område etableras i en redan central stadsdel.

Ytterligare en aspekt som belyser ämnets relevans är det relativt nya begreppet “det fjärde stadsrummet”, vilket avhandlas i den Malmöfokuserade rapporten *Det 4. Stadsrum*. Utöver de tre tidigare etablerade stadsrummen (där Nr. 1 är boendet, där Nr. 2 är arbetsplatsen och där Nr. 3 är det offentliga rummet) introduceras begreppet “det fjärde stadsrummet” som en slags hybrid mellan det privata och det offentliga rummet (Riisom & Beier Sörensen, 2011). Teorin bygger på att vi gått från ett industrisamhälle till ett kunskapssamhälle där funktionalismen som uppstod efter industrialiseringen tillåtit fortsätta sätta sin prägel på hur vi planerar våra städer. Det handlar inte om att ta tillbaka det offentliga rummet från bilismen, utan att istället skapa ett nytt rum där möjlighet ges till mänskliga interaktioner, till lärande och till innovation.

Med anledning av att Göteborgs stad i förarbetena till framtagandet av Nya Kvillebäcken faktiskt skriver att området är ämnat för “kreativa och moderna människor” blir det omöjligt att inte redogöra för Floridas (2006) teorier om att en ny social klass växt fram. Han menar att du ingår i denna klass om du använder din kreativitet (läs: utbildning, intelligens, kreativitet etc.) som främsta arbetsredskap i din profession. Denna grupp människor står alltså i kontrast till de människor som exempelvis jobbar inom industrin. Omkring år 1990 återfanns 75 procent av alla arbetsplatser i traditionella industri- och handelsområden medan det år 2005 var så att 75 procent av arbetsplatserna istället återfanns i städerna eller åtminstone i betydligt mer urbana miljöer (Riisom & Beier Sörensen, 2011).

Ingenstans hävdar Göteborgs stad att man ämnat gå från industrisamhälle med arbetarklass till kunskapsstad med övre medelklass, men den gentrifiering och totala omvandling som gjorts av Nya Kvillebäcken signalerar detta med all önskvärd tydlighet.

1.2 Syfte och problemformulering

Aktiva bottenvåningar förespråkas av många stadsutvecklare men är svårt att definiera, kvantifiera och värdesätta. Verksamheter i bottenvåningarna påstås bland annat bidra till ökad trygghet och aktivitet samt till mänskliga möten. Syftet med undersökningen är att utreda i vilket behov nya Kvillebäcken är av verksamheter i bottenvåningarna och de effekter nuvarande struktur av verksamheter haft på området. Undersökningen ska besvara frågorna:

- I vilken utsträckning nyttjas de urbana verksamheterna av de boende i området?
- Vilken påverkan hade de urbana verksamheterna på de boendes beslut att bosätta sig i området?
- Hur ser förhållandet ut mellan de urbana verksamheternas placering och deras nyttjande?
- Vilka lärdomar går att dra av de urbana verksamheternas placering i Nya Kvillebäcken?

1.3 Avgränsningar

- Undersökningen är begränsad till området Nya Kvillebäcken i Göteborg.
- Avgränsningen gäller de verksamheter som bedrivs i bottenvåningarna på de nyproducerade flerbostadshusen utmed Gustaf Daléngsgatan och Gamla Tuvevägen.
- Aktiva bottenvåningar som begrepp inbegriper flera olika aspekter. De vi undersökt är korrelationen mellan de boende i området och deras nyttjande av verksamheterna samt den fysiska placeringen av verksamheterna.
- Observationerna är utförda under en väderlek som gynnar urbana verksamheter på det sätt att människor tenderar att röra sig utomhus när det inte regnar eller snöar.

1.4 Centrala begrepp

Aktiva bottenvåningar – En eller flera verksamheter, kommersiella eller icke-kommersiella där människor utför aktiviteter som ej är kopplade till boende. Utformningen inbegriper ofta högre takhöjd och större fönster/entréer som vetter mot gatan. Stadsutvecklare använder vanligtvis begreppet i hopp om att skapa liv och rörelse. Benämns ibland även som ”levande bottenvåningar” eller ”levande gatuplan” etc.

Attraktor – En plats eller företeelse som människor söker sig till och därigenom skapar liv och rörelse.

Blandstad – I en rapport skriven av Bellander (2005) för Boverkets räkning försökte en seminariegrupp ta fram definitionen på blandstad men deras slutsats blev att blandstad är ett begrepp som inte kan definieras. Den generella förklaringen till ordet blev att flera bidragande faktorer tillsammans skapade en positiv bild av en stadsdel. I en blandstad finns offentliga rum som ger närhet och möjlighet för boende att arbeta

och leva i ett och samma område. Den ger även trygghet och säkerhet genom den aktivitet som en befolkad plats bidrar till under hela dygnet.

Det fjärde stadsrummet – En hybrid mellan det privata och det offentliga rummet. Begreppet har etablerats inom Malmö stad och avhandlas i en rapport med namnet ”*Det fjärde Stadsrum*” (Riisom & Beier Sörensen, 2011). Se bakgrundsavsnittet.

Flöden – Gångflöden och rörelseströmmar skapade av fotgängare.

Gamla Kvillebäcken – Den delen av Kvillebäcken som omsluter området Nya Kvillebäcken

Gentrifiering – Social statushöjning av ett område genom ombyggnation.

Kluster – Geografiskt avgränsad miljö där flertalet verksamheter ligger i nära anslutning till varandra.

Nya Kvillebäcken – Namn på det område i Kvillebäcken där nya flerbostadshus uppfördes mellan åren 2010–2019.

Pocketpark – Liten naturlig mötesplats med tydligt inslag av grönska, lekskulpturer och sittplatser (Göteborgs stad, 2008).

Thick descriptions – Ett begrepp framtaget av Geertz 1973 som menade att kvalitativ forskning ofta kräver en detaljerad studie och beskrivning av den miljö som ska undersökas med fokus på sociala aspekter. I detta arbete används det för att sätta Nya Kvillebäckens unika karaktär i en kontext till forskningsfrågan.

Urbana verksamheter – Enligt Spacescape & Evidens (2011) är urbana verksamheter restauranger, butiker för sällanköp och kulturverksamheter. Vi gör dock tillägg för de verksamheter som skapar aktivitet i området på ett mer generellt plan och adderar därför rekreation samt dagligvaruhandel till begreppet.

Östra Kvillebäcken - Första etappen i förnyelsen av Backaplansområdet, används som projektnamn för det som idag kallas Nya Kvillebäcken (Göteborgs stad, 2019).

2 Områdesbeskrivning

Områdesbeskrivningen i denna rapport har gjorts i syfte att ge läsaren en bättre förståelse för Nya Kvillebäckens geografiska läge, historia och nuvarande status.

2.1 Det ”centrala” läget

Kvillebäcken är ett område beläget på Hisingen i Göteborg. I förhållande till andra stadsdelar i Göteborg ligger området väldigt centralt med förbindelser till Brunnsparken och Nordstan på ca 6 min vilket är att jämföra med andra populära stadsdelars avstånd till Brunnsparken; Valand/Avenyn (3 min), Järntorget (6 min) och Korsvägen (6 min). Trots detta har området svårt att bryta sig loss från sin status som stadens avlägsna släkting, den man inte hälsar på så ofta. Johan Ekman (personlig kommunikation, 20 februari 2019) beskriver den mentala inställningen som ”jag ska åka UT till Kvillebäcken”, men menar att man aldrig säger ”UT till korsvägen”. En orsak tros vara den barriär som uppstår mellan innerstaden och Hisingen genom Göta Älv. ”Att man är hänvisad till några få vägval, de två broar eller den tunnel som ansluter Hisingen och de centrala delarna av Göteborg med varandra, gör att den mentala barriären mellan Göteborgs innerstad och Gustaf Daléns-området är starkare än den faktiska barriär som älven utgör” (Olshammar, 2002). Utöver broar och tunnlar går även snabbfärjor till innerstaden med anslutning på Lindholmen, 21 minuters promenadavstånd från Kvillebäcken. För den som vill gå eller cykla innebär det att Göta Älvbron är snabbaste färdvägen. Vyerna längs med bron domineras i dagsläget av industri- och hamnverksamhet vilket hämmar en naturlig övergång mellan de centrala stadsdelarna.

Figur 1: Nya Kvillebäckens geografiska läge gentemot andra stadsdelar och landmärken i Göteborg. Källa: Microsoft Bing Maps, 2019, egen bearbetning

Ju längre norr om Kvillebäcken man rör sig desto glesare blir bebyggelsen och flerbostadshusen övergår snabbt till villaområden och lätt industri.

2.1.1 Lindholmen och Eriksberg

Sydväst om Kvillebäcken, i anslutning till vattnet, ligger Lindholmen och vidare även Eriksberg. Lindholmen är känt för sin Science Park, Göteborgs motsvarighet till Stockholms IT-stadsdel Kista. Eriksberg är ett bostadsområde vuxet ur det nedlagda industriområde som länge ockuperade platsen. 2008 flyttade de första personerna in i de nyproducerade flerbostadshusen och 2019 finns där nästan 5 000 lägenheter.

2.1.2 Backaplan

I nära anslutning, direkt öster om Kvillebäcken, ligger köpcentrumområdet Backaplan som etablerades med affärsverksamheter under 1970-talet. Handeln upptar en yta på 110 000 kvadratmeter men Backaplan kännetecknas av stora asfalterade ytor där omkring 3 500 parkeringsplatser är anlagda. Vad gäller butiker finns det man kan förvänta sig av ett standardiserat köpcentrum idag t.ex. Systembolaget, H&M, Clas Ohlson och Elgiganten m.m.

Backaplan är ett av många områden i Göteborg som står inför en stor omvandling och till år 2035 ska "Hisingens nya moderna centrum" stå färdigt. Här ska externhandelsstämpeln raderas ut och ersättas med ett mer cityliknande koncept. Framkomligheten med bil ska begränsas, samtidigt som närheten till skolor och annan service ska förbättras. Efter projektets färdigställande uppgår antalet bostäder på Backaplan till 7 000, antalet kvadratmeter cityhandel till 140 000 och antalet människor som bor eller verkar i området till uppåt 20 000 (Göteborgs stad, 2019).

2.2 Det gamla Kvillebäcken

Från 1900 till 1950 var området i stort ett industriområde (Olshammar, 2010). I slutet av 1970 visade en utredning att området var uttjänt som industriområde men då hade redan omvandlingen till småskalig affärsverksamhet och serviceområde påbörjats. Olshammar (2002) beskriver i sin doktorsavhandling "*Det permanentade provisoriet*" ett område där småföretagsamhet och mångkultur frodats tack vare de låga hyresnivåer som det nedgångna området medförde. Med hopp om stadsutveckling för området skrevs hyreskontrakt med tid på ett år i taget vilket begränsade intresset för näringsidkare att investera mer än nödvändigt i sina verksamheter. Följden blev en stadsdel som stod stilla i tiden och långsamt föll in ett estetiskt yttre förfall.

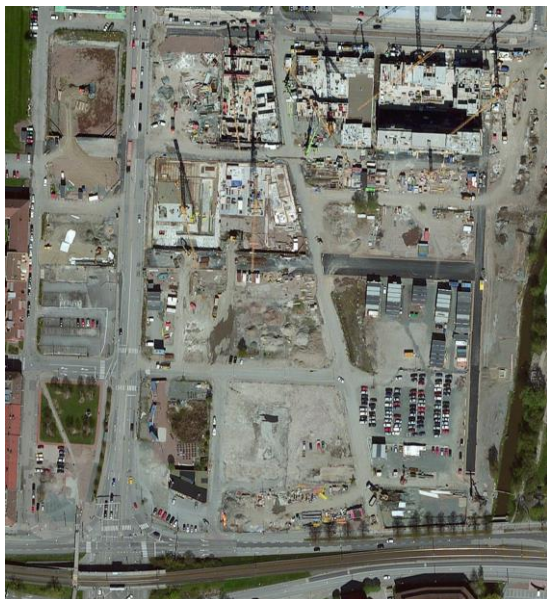
Figur 2: Långängen, 2011.
Källa: Mapio.net, Biketommy, 2019.

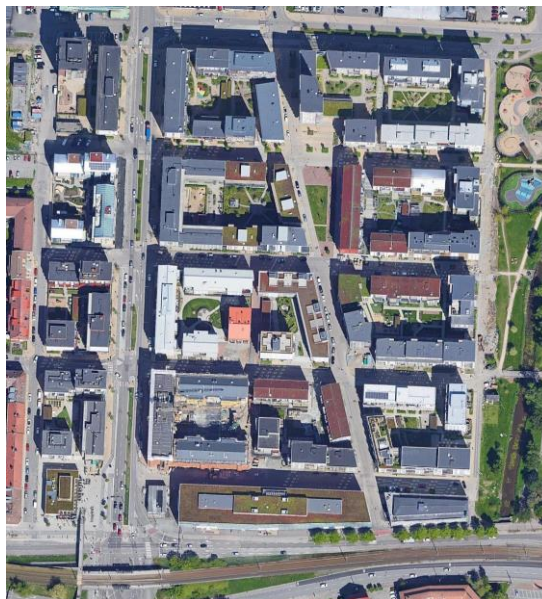
Figur 3: Gamla Tuvevägen, 2010.
Källa: Mapio.net, Biketommy, 2019.

2.3 Stora planer för området

Det fanns planer redan på 1980-talet om hur området skulle utvecklas men det dröjde ända till 2002 innan ett konkret planprogram förankrades. Utöver Göteborgs kommun är Wallenstam och NCC (Bonava) två aktörer som varit involverade i utvecklingen av Östra Kvillebäcken sedan start. Båda bolagen köpte tidigt på sig fastigheter i spekulat om att förutsättningarna för området så småningom skulle komma att ändras (Despotovic & Thörn, 2012). När detaljplanen godkändes 2008 stod det klart att Kvillebäcken skulle genomgå en total förändring under det kommande decenniet. "Snart ska alla gamla kåkar försvinna och en helt ny stadsdel växa upp", skrev Skoog (2008) i tidningen Göteborgs-Posten. Den här formen av stadsutveckling kallas ofta för gentrifiering och har flitigt använts för att beskriva Kvillebäckens omvandling. Gentrifiering medför generellt sett höjda hyresnivåer och de låga hyrorna var tidigare en stor och i många fall avgörande faktor för de verksamheter som etablerades i området under tidigt 1980-tal.

Figur 4: Kvillebäcken maj 2012, mitt i pågående rivning och byggprocess.
Källa: Microsoft Bing Maps, 2019

Figur 5: Kvillebäcken maj 2018, det enda som återstår är färdigställande av södra delen Gustaf Daléngsgatan.
Källa: Microsoft Bing Maps, 2019

2.4 Nya Kvillebäcken

I princip all byggnation i området är fram till dags dato färdigställd och de allra flesta har också hunnit flytta in. Majoriteten av husen är omkring sex våningar höga (givetvis med vissa undantag) och klädda i varierande fasadmateriell av olika färg.

En del av det som utmärker Nya Kvillebäcken som vi känner det idag är den något annorlunda placeringen av de aktiva bottenvåningarna. Olika verksamhetslokaler, så som caféer, frisörer, förskolor, mäklarfirmer och dylika har placerats ut i hörnen på respektive hus längs Gustaf Daléngsgatan samt på de små torg som uppstår mellan husen.

Figur 6: Lokaler och verksamheter i området. Källa: Göteborgs stad, 2008, Gestaltungsprogram Östra Kvillebäcken

Utformningen i illustrationen ovan gör att lokalerna, eller “bokalerna” som de faktiskt kallas med anledning av sin dubbla funktionalitet, på hörnen fungerar som “gatlyktor” - för att skapa trygga och levande gångstråk, enligt A. Svensson (personlig kommunikation, 28 februari 2019). Samtidigt är torgen och gatorna bland annat - tilltänkta att skapa rum för mänskliga möten, vilket går att läsa i Gestaltungsprogrammet för Östra Kvillebäcken (2008).

En annan plats för mänskliga möten är Kville Saluhall - ett landmärke av stora mått som agerar omslagsobjekt för hela området. Den flerfaldigt prisbelönta tegelbyggnaden återfinns precis i korsningen Gustaf Daléngsgatan/Hjalmar Brantingsgatan och här kan du antingen äta lunch eller köpa med dig allt från kött och fisk till blommor. Saluhallen ägs idag av det kommunala bolaget Göteborgslokaler men står där mycket tack vare Shamsi Naeimai, som driver Akbars Chark sedan 1984 och som satte hårt mot hårt när kommunen ville lösa in fastigheten som verksamheten tidigare drevs i (Despotovic & Thörn, 2012).

Åsikterna om exploateringen och utvecklingen av Nya Kvillebäcken går isär. Å ena sidan höjs missnöjda röster från bland annat arkitekter och kulturarbetare om såväl tillvägagångssätt som faktiskt resultat och å andra sidan ser kommunala tjänstemän tillbaka på vad de betraktar som ett lyckat projekt.

2.5 Inventering av verksamheter

Nya Kvillebäcken utgörs av cirka 11,5 hektar landområde (Göteborgs Stad, 2009) vilket motsvarar ungefär 22 fotbollsplaner. Det kan vid första anblick låta stort och för att vara ett område så nära Göteborgs stadskärna är det inte konstigt att områdets omvandling höjt på många ögonbryn och skapat livlig debatt. När vi genomför vår inventering är det på gator där asfalten är slät, cykelbanan bred och flerbostadshusen tornar upp sig längs med alléerna på Gustaf Daléns gatan och Gamla Tuvevägen. Det är ett relativt lättnavigerat område bortsett från den barriär som utgörs av den stundtals dubbelfiliga vägen Gustaf Daléns gatan, vilken hindrar områdets östra och västra sida från att sammanflätas. Bottenvåningarna och entréerna skiljer sig åt i utformningen jämfört med resterande del av byggnaderna och det är tydligt var verksamheter avsett för andra ändamål än boende är tänkta att kunna placeras. Vi går till fots genom området, kors och tvärs mellan huvudgator och tvärgator för att täcka all mark och identifierar och skriver upp de verksamheter vi stöter på. Bland de 2000 relativt homogena lägenheterna sticker de få verksamheterna ut vilket gör inventeringen enkel och distinkt.

2.5.1 Kville Saluhall

Den prisbelönta saluhallen (Göteborgs bästa byggnadsverk 2014 av "Per och Almas" fond, Yimbypriset samt ett antal nomineringar för sin arkitektur och utformning) ger plats åt 12 verksamheter och är det första man möts av när man stiger av vid spårvagnshållplatsen Vågmästareplatsen. Den ser inte stor ut vid första anblick men på sina två våningar ger den plats åt många ytkrävande verksamheter. Vi räknar till fem restauranger, två caféer, och fem butiker som till synes verkar i symbios och får dragkraft av varandra. "Saluhallen ger en city-feeling" menar T. Olsson (personlig kommunikation, 8 april 2019), och kan vara en förklaring till varför den används så flitigt i marknadsföringen för området.

Figur 7: Kville Saluhall
Foto: Adam Timmerås

2.5.2 Glasiären samt intilliggande byggnad

Utöver Kville Saluhall bemöts man av Glasiären som återfinns mittemot saluhallen på andra sidan vägen. Den har gått rakt motsatt öde till mötes och har kritiserats för sin estetiska utstrålning. "Var snygg från början tills man tog bort en massa grejer, då blev den fruktansvärd" säger J. Ekman (personlig kommunikation, 20 februari 2019). Det huvudsakliga syftet med Glasiären och den intilliggande byggnaden utmed vägen österut mot Hjalmar Brantingsplatsen är att agera bullerskärm (Göteborgs stad, 2009).

På bottenvåningen har man placerat Lundby bibliotek. Samma våningsplan inhyser också kvarterets nya dagligvaruhandel genom Ica Nära. De delar entré ut mot gatan som löper mellan Vågmästareplatsen och Hjalmar Brantingsplatsen, bort från Nya Kvillebäcken. I Glasiären finns även Swedbank, Friskis & Sveltis, Arbetsförmedlingen och Närhälsan. Byggnaden bredvid huserar Sunfleet, Capio Citykliniken Rehab, Folk tandvården och Apoteket Kronan, som ensamt ligger gömd med entrén inåt från vägen i riktning mot bostadsområdet. Byggnaderna innehåller många samhällsnyttiga funktioner och fylls till stor del av kontorsverksamheter.

Figur 8: Glasiären
Foto: Adam Timmerås

2.5.3 Gustaf Daléns gatan

I nordlig riktning med utgångspunkt i Vågmästareplatsen sträcker sig Gustaf Daléns gatan som en rak linje vilken genomsär Nya Kvillebäcken. Gustaf Daléns gatan, som får anses vara paradgatan, innehar störst blandning av verksamheter. De två restaurangerna Food Lab by Tildas/Antibarbarus och Pita ligger i de sydostliga hörnen i två intilliggande kvarter. På samma sida vägen, mellan de två restaurangerna men även det i ett hörn ligger Hey Flower, en av Nya Kvillebäckens två blomsteraffärer. Längre norrut fram till Färgfabriksgatan övergår verksamheterna till café och butik i form av Alkemisten Kaffebär, SkandiaMäklarna, Mynta Eko och Glade Johan, samtliga placerade planerligt i hörnen. Färgfabriksgatan är ändhållplats för Nya Kvillebäcken men på andra sidan vägen fortsätter restaurang och butiksverksamheterna ytterligare ett kvarter innan gymmet Nordic Wellness står som sista utpost mellan bostäder och industriområde. Vi rör oss tillbaka mot Gustaf Daléns gatan, men på andra sidan vägen, och finner Ingrosa Café och Konditori (också i ett hörn) och i andra änden på kvarteret Flex Massage. Nästa kvarter, i riktning söderut, ligger Da Bello Deli och Salong Live, i respektive hörn av huset. Nästan tillbaka vid Vågmästareplatsen finns gatans tredje café, Dahls Bageributik och på andra sidan vägen The Gremlin Society, en yogastudio. Den enda verksamhet som tar plats på en långsida är Förskolan Gustaf Daléns gatan 7D som kommit att hamna i mitten av hela paradgatan på den östra sidan. Totalt ger gatan rum för 15 verksamheter varav 12 av dessa faller under kategorin urbana verksamheter.

2.5.4 Gamla Tuvevägen

Parallellt öster om Gustaf Daléns gatan men med en viss vridning sträcker sig Gamla Tuvevägen rakt igenom den mest tätbebyggda delen av området. I den norra delen av gatan ligger Nya Kvillebäckens i dagsläget enda torg och i anslutning till det även Tuveparken. Längst ned i söder på torget ligger Förskola Solventilsgatan 10 och på motsatt sida i norr, på andra sidan Tuveparken och torget, ligger @halaa, Levis Tattoo, Sushi Tiden och Enoteca Da Bello. Levis Tattoo låg tidigare bredvid Enoteca Da Bello men flyttade några meter in i närliggande byggnad och lokalen de lämnade står fortfarande vakant. De fyra verksamheterna ligger i ett kluster med entréer som vetter mot varandra med utsikt över parkstråket. Det är även här som Nya Kvillebäckens högsta byggnad reser sig, ett punkthus på 16 våningar som markerar torgets position och kärnan för området.

2.5.5 Tvärgatorna

Detaljplanen hade få tvingande krav på verksamheter utmed tvärgatorna som löper genom området. Däremot skulle det bildas två mindre torg, kallade pocketparker, längs med tvärgatan Långängen. Idag är torgytorna mestadels tomma och svåra att identifiera som torg över huvud taget utan ser mest ut som platta ytor i väntan på att något ska hända. Vid en av dessa ligger Travea AB, ett resebolag med inriktning på träningsresor och städfirman Lundby städhjälp.

2.5.6 Översikt

Plats/Verksamhet	Saluhallen	Glasiären + intelligande byggnad	Gustaf Daléngsgatan	Gamla Tuvevägen	Tvärgator
Restaurang	Ceviche Greens for you Okinawa Sushi Steak N Cheese The Grill		Food Lab by- Tildas/Antibarbarus Pita - Hälsosam snabbmat	Enoteca Da Bello Sushi Tiden	
Café	Gettergoda Glasscafé Sylvain Marron patissier- chocolatier		Alkemisten Dahls Bageributik Ingrosa Café och Konditori		
Butik	Akbars Chark Akbars Delikatesser Blommor i Kville- Saluhall Hisingens Fisk Osthyveln	ICA Nära Apoteket Kronan	Glade Johan Hey Flower Mynta Eko Da Bello Deli		
Rekreation		Friskis & Sveltis Capio Citykliniken Rehab Närhälsan	Salong Live Tondéti Barbershop Flex Massage The Gremlin Society	@halaa Levis Tattoo	
Ej kategoriserade		Lundby Bibliotek Sunfleet Arbetsförmedlingen Swedbank	Skandia Mäklarna Gustaf Daléngsgatan- 7D förskola	Solventilsgatan 10- förskola	Travea AB
Antal verksamheter per plats	12	9	15	5	1
Antal urbana verksamheter per plats	12	6	12	4	0
Totalt antal verksamheter	42	Totalt antal urbana verksamheter	34		

Figur 9: Tabell över verksamheter i Nya Kvillebäcken

Totalt är 42 verksamheter aktiva i Nya Kvillebäcken varav 34 är urbana enligt vår definition. En stor del av dem ligger samlade i saluhallen och resterande är relativt utspridda längs med Gustaf Daléngsgatan eller ligger i ett mindre kluster vid torget på Gamla Tuvevägen.

3 Teori

I teoriavsnittet för denna rapport avhandlas såväl tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter som tidigare examensarbeten.

3.1 Tidigare forskning

Det finns en hel del forskning på området stadsplanering med aktiva bottenvåningar och allmänna ytor i fokus. Detta avsnitt kommer inledningsvis att lyfta fram några av de verk som haft stort inflytande på stadsplanering världen över under de senaste 60 åren, för att sedan gå över i mer lokalt förankrad forskning och därefter behandla en rad examensarbeten som på ett eller annat sätt berört Nya Kvillebäcken. Många av de verk som avhandlas berör primärt hur människor generellt uppfattar olika attribut i en stadsdel eller hur olika begrepp används under en stadsomvandlingsprocess. Detta arbete hoppas sedan kunna reda ut vad människorna som faktiskt bor där tycker.

3.1.1 The Death and Life of Great American Cities

Redan år 1961 skrev Jacobs boken *The Death and Life of Great American Cities* och det är den första riktigt väl citerade boken som både kritiserar dåtidens sätt att planera städer men som också tar fram nya förslag till lyckad stadsplanering. Inledningsvis i boken går Jacobs till relativt hårt angrepp mot sin tids stadsplanerare och menar att dessa är så indoktrinerade med hur de tror att en stad ska vara, att de faktiskt missar vilka kvaliteter som de facto gör en stad.

Jacobs (1961) lyfter sedan fram en grundprincip hon anser så viktig att den sedermera också får ett eget avsnitt i boken och det är behovet av hög diversitet i en stadsdel - olika typer av verksamheter förväntas stödja varandra "konstant och ömsesidigt" såväl socialt som ekonomiskt. Ovan nämnda diversitet och mångfald angriper Jacobs sedan i fyra olika avsnitt och speciellt i det tredje tar hon upp behovet av gamla byggnader i en stadsdel. Tesen bygger då på att det endast är i gamla byggnader som mindre kommersiellt presterande verksamheter har råd att husera. Hon menar alltså att det är absolut nödvändigt för en stadsdels välmående att såväl icke och mindre lönsamma, som höglönsamma verksamheter samspelar med varandra.

3.1.2 Life Between Buildings: Using Public Space

Gehl (2006) har sedan den första upplagan av boken *Life Between Buildings: Using Public Space* kom ut 1971 ägnat större delen av sitt yrkesverksamma liv åt att kvantifiera variabler som hänförs åt just det som titeln på boken anger - hur gaturummen utnyttjas på bästa sätt för att människor ska trivas. Han slår bland annat fast att alla former av mänsklig interaktion i gatumiljön bidrar starkt till ett områdes attraktivitet.

Det verkar enligt Gehl (2006) vara så att gatumusikanter alltid attraherar fler människor än ett par högtalare som spelar musik, att en konstnär som målar en tavla attraherar fler människor än bara ett par uppställda konstverk och att en byggarbetsplats attraherar fler människor bara någon faktiskt är där och jobbar än om byggarbetsplatsen till exempel är stängd. Slutsatsen i Gehls tes blir således att det är

just det mänskliga mötet som får oss att stanna upp och inspektera – inte den statiska miljön.

I ett av bokens kapitel skriver han sedan om vilka typer av interaktion som uppstår mellan människor, som en följd av att det faktiskt är trivsamt att vistas mellan husen. Han menar bland annat att ju mer intensivt människor träffas och interagerar, desto starkare blir relationen mellan dem. Att människor får möjligheten att se och höra andra människor gör nämligen att utanförskapet minskar för den som inte har några starka relationer. Lågintensitetskontakten mellan människor på gatan kan sedan få positiva följder och övergå i mer avancerade relationer.

Gehl (2006) menar dock absolut att den byggda miljön i stor utsträckning påverkar möjligheterna till mänskliga möten. Exempelvis hänvisar han till studier som gjorts i Danmark, Italien, Australien och USA där man genom att minska möjligheten att använda bil inte bara fått ökad kvalitet på gatorna, utan även sett positiva effekter på hälsan hos de människor som lever eller verkar i området. För att styrka denna tes visas även prov på omvända studier, där biltrafiken tillåts öka på en gata och hur den sedan snabbt tappat sin mänskliga aktivitet i form av exempelvis lekande barn på trottoarerna.

3.1.3 The relationship between the quality of active frontages and public perceptions of public spaces

Heffernan, Heffernan och Pan (2014) har tillsammans skrivit en artikel där de utforskar korrelationen mellan ”active frontages” (aktiva bottenvåningar) och betraktarens uppfattningar om dem. De tar stöd i tidigare forskning där active frontages brutits ned i specifika attribut och gör sedan en utveckling av dessa attribut samt genomför en enkätstudie online för att samla in egna empiriska data. De poängterar att en online survey är optimalt för den här typen av kvalitativ undersökning för att inte intervjuarens egna åsikter ska påverka svaren.

Resultatet visar tydligt på kopplingen mellan kvaliteten på active frontages och betraktarens uppfattning. Ju högre kvalitet desto ”bättre” uppfattades platsen utifrån kriterierna gemytlig, aktiv, komfortabel, livlig, säker, social, sympatisk och intressant. En brist i forskningen är dock avsaknaden på omständigheter d.v.s. under vilka förhållanden active frontages uppfattas på olika sätt. Undersökningen kan utgöra en grund för forskning om frågan för aktiva bottenvåningar dels genom de frågor forskarna ställer sig själva men även då det görs många utvecklade kvantifieringar av ”mjuka värden”.

3.1.4 Active centers - Interactive edges: The rise and fall of ground floor frontages

Conrad C Kickert är assisterande professor vid University of Cincinnati i USA med en PhD i Research in Architecture från University of Michigan, USA. Han är specialiserad inom urbanism och arkitektur och har jobbat som forskare och designer i Nederländerna, Storbritannien och USA med fokus på morfologi och det publika rummet.

I denna artikel beskriver Kickert (2016) hur förändringen av aktiva bottenvåningar har skett genom historien med utgångspunkt från två olika fallstudier. Dessa fallstudier är baserade på städerna Detroit och Haag och är valda då städernas historia, ekonomi och kultur skiljer sig mycket åt. Kickert (2016) vill med tidigare nämnda aspekter i åtanke ta reda på hur framtidens stadsplanerare ska förhålla sig till städernas utveckling när det kommer till aktiva bottenvåningar. Eftersom kunskapen inom detta forskningsområde är dåligt strukturerad och dokumenterad väljer Kickert (2016) att göra en distinktion mellan de olika typerna av aktiva bottenvåningar och kategorisera dem som "Fysiskt transparenta", "Funktionell genomsläpplighet" och "Uppfattad gästfrihet". Därefter rangordnas historisk interaktivitet i butikerna samtidigt som Kickert påpekar vikten av butikernas faktiska verksamhet.

Två viktiga slutsatser i artikeln är att interaktiviteten i aktiva bottenvåningar påverkats av förändring i stadskärnornas ekonomi och att de aktiva bottenvåningarnas utveckling går hand i hand med gatorna och flöden av människor utanför.

3.1.5 Forskningen visar hur bottenvåningen ger staden liv

En person som forskar på området aktiva bottenvåningar med Göteborgsanknytning är Linn (2018) och i tidningen Arkitekten beskriver han hur bottenvåningarna spelar stor roll när stadsplanerare försöker ta fram hållbara och levande städer. Vidare i artikeln målar Linn upp bilden av externhandeln (exempelvis köpcentrum) som största konkurrent till de lokala butikerna i det förflutna och näthandeln som nutidens största hot mot mer lokala etableringar. Linn (2018) skriver i artikeln att ingen vet hur handel och butiker kommer att utvecklas framåt på längre sikt, men att det räcker med en tillbakablick över de senaste decenniernas utveckling för att förstå förändringstakten. Han slår dock fast att "aktiva bottenvåningar, oavsett innehåll, kommer att fortsätta att vara en förutsättning för levande stadsmiljöer".

Empirin i Linns (2018) studie har gatan i fokus och baseras sedan på 36 utvalda gator i Göteborg där husbredder mätts upp för att sedan jämföras med andelen aktiva butiksfronter, d.v.s. hur stort förhållandet är mellan skyltfönstrets bredd och husväggens bredd. Ett lättillgängligt mått som talar om hur miljön uppfattas från gatan, enligt Linn, som också styrker det Heffernan, Heffernan och Pan (2014) tidigare skrivit.

Det visar sig sedan att de två viktigaste faktorerna för hur stor del av bottenvåningarna som är aktiva är dels närheten till centrum men framför allt hur väl integrerad den aktuella gatan är med de omgivande gatorna (Linn, 2018). Med anledning av det menar han sedan att det verktyg och den data han tagit fram lämpar sig bäst för att i tidiga skeden identifiera hur ett gatunät ska utformas och vilka gator som har potential att bli s.k. handelsgator.

3.1.6 Tidigare examensarbeten som behandlat Kvillebäcken

En handfull examensarbeten och kandidatarbeten som på ett eller annat sätt behandlat Kvillebäcken har skrivits sedan områdets utveckling tog fart. Intresset för den tuffa exploateringen återfinns bl.a. på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp, Lunds universitet, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet och på Blekinge tekniska högskola. I detta avsnitt redogörs för rapporternas olika infallsvinklar.

Darj (2012) redogör som avslutande del i Kandidatprogrammet i Fysisk planering för rättvisaspekten vid planeringen av Nya Kvillebäcken. I arbetet tar hon hjälp av Fainsteins (2010) tre mest grundläggande kriterier för att uppnå rättvisa när det kommer till samhällsplanering och dessa är demokrati, mångfald och rimlig likhet. När Darj sedan analyserar och summerar sina tankar kring de tre nyss nämnda begreppen står det ganska klart att det inte gjorts några större ansträngningar vid projekteringen av området än vad lagen kräver för att uppnå dem.

En intressant tanke kring att människor skulle kunna känna sig exkluderade att besöka två av de tre torg som finns i området med anledning av att de inte har för avsikt att nyttja de verksamheter som finns där lyfts exempelvis fram i avsnittet om mångfald. I området finns heller inga bostäder för den med en lön under medianen, vilket är ett kriterium för rimlig likhet, men detta räddas upp av den svenska modellen med Allmännyttan och bostadsbidrag (Darj, 2012). Författaren redogör för att en stor del av arbetet vilar på "marxistiska eller på andra sätt vänsterorienterade" teorier.

Som sitt självständiga arbete i hållbar stadsutveckling skriver Fehler (2014) om projektet Hållbar stadsutveckling i Kvillebäcken, samt om det stöd som getts till projektet av den av regeringen tillsatta Delegationen för hållbara städer. Stödet var tänkt att premiera stadsutvecklingsprojekt vilka främjade miljötekniska lösningar som såg till att minska utsläppen av växthusgaser. I rapporten går hon sedan igenom hur de två begreppen "hållbar utveckling" och "social hållbarhet" används och av vem, men även hur användningen av dem förändrats under projektets gång.

Det arbete som, sett till tillvägagångssätt och resultat i viss mening, är mest likt denna rapport skrev Ahlbom (2015) när han undersökte Rätten till blandstaden i sin fallstudie över Östra Kvillebäcken. Syftet med Ahlboms studie är att undersöka Östra Kvillebäcken ur ett socialt hållbarhetsperspektiv med fokus på begreppet "blandstad", både från stadsplanerarnas synvinkel men även från de boendes. Genom en enkätundersökning och flertalet intervjuer samlas de olika perspektiven in och i arbetets relativt homogena resultatdel går bland annat att utläsa hur en faktor som mångfald bland de boende inte verkar ha spelat någon som helst roll för de boendes beslut att bosätta sig där.

En intressant aspekt som Ahlbom (2015) lyfter fram är att alla de tre personer som deltagit i undersökningen och som på ett eller annat sätt representerar exploateringen av Östra Kvillebäcken verkar nöjda med hur de "skapat möjligheter till mänskliga möten". Alla tre verkar också rörande överens om att de aktiva bottenvåningarna är en förutsättning för att skapa liv och rörelse. En av informanterna beskriver extra tydligt hur "den viktigaste faktorn för att skapa en levande stad är att freda bottenvåningarna för olika typer av verksamheter". Här blir det tydligt att det finns en diskrepans mellan visionen i planerna och de boendes upplevelse, då en majoritet av de boende svarat att området under vissa tider kan upplevas som både ödsligt och dött (Ahlbom, 2015). En del av de boende väljer dock att beskriva området som "lugnt", vilket får anses positivt laddat men aningen svårt att kombinera med exempelvis "levande" eller "aktivt".

Vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp skrev Andreasson (2017) sin masteruppsats "*Nyliberal stadsplanering - oxymoron eller symbios?*", vilken är en litteraturstudie

och ideologianalys av Älvstrandenprojektet i Göteborg. Författaren redogör för, och kritiserar den nyliberalism han menar starkt influerat omvandlingen av projektet Älvstaden, samt områdena Kvillebäcken och Frihamnen i Göteborg. Andreasson (2017) hävdar att de kommersiella verksamheterna i Kvillebäcken premierats med reklam och säljande budskap under själva stadsomvandlingsprocessen. Rent ideologiskt är arbetet inte allt för långt ifrån det Darj (2012) skrev, vilket redogjorts för i texten ovan.

Så sent som under hösten 2018 skrev Wilzén sitt examensarbete "*Vision och verklighet - En fallstudie över Nya Kvillebäcken och dess nya invånare*" inom kandidatprogrammet för samhällsplanering vid Lunds universitet. Undersökningen bygger till stor del på att redogöra för vilka ideal som låg till grund för planeringen av Nya Kvillebäcken samt hur invånarna i Nya Kvillebäcken uppfattar den omgjorda stadsdel de valt att bosätta sig i rent geografiskt. Gällande idealen menar Wilzén (2018) att det tydligt framgår hur näringslivet ska lockas (och därmed ekonomisk tillväxt bringas) genom att man byggt stadsdelen för en viss typ av människor. Apropå de bosatta i områdets upplevelse konstaterar hon sedan att invånarnas uppfattning om att Nya Kvillebäcken, om än inom en snar framtid, snarare är en del av Göteborgs stadskärna än ett fristående område på Hisingen går hand i hand med de visioner Älvstranden Utveckling haft för området.

Intresset för Nya Kvillebäcken är således stort och många aspekter har avhandlats. Denna rapport hoppas, med stöd i tidigare arbeten, kunna bidra med kunskap kring de aktiva bottenvåningarna i området.

4 Metod

I detta kapitel redogörs för vilken undersökningsstrategi, undersökningsdesign och undersökningsmetod arbetets grund vilar på. Avslutningsvis avhandlas reliabiliteten och validiteten samt alternativa metoder.

4.1 Undersökningsstrategi

För att utreda de boendes upplevelse och åsikt relaterat till forskningsfrågorna valde vi att samla in kvalitativa och kvantitativa data i form av intervjuer och en enkät. Vi utför flermetodsforskning då svaret på frågeställningen kräver insamling av empiri genom olika tillvägagångssätt. Insamlade data kan sedan ställas mot varandra för att förklara olika perspektiv. Det är viktigt att påpeka att en flermetodsforskning inte är essentiell för forskningsfrågans resultat men påverkar dess validitet genom att korrelationen mellan slutsatsen av de kvalitativa värdena kan bedömas i ett mer generellt perspektiv.

Vår problemformulering gällande nyttjandet av bottenvåningarna bygger inte på en befintlig teori och därför bör vår undersökning anses vara induktiv då ett induktivt tillvägagångssätt bygger på observationer som leder till generaliserbara slutsatser - (Bryman & Bell, 2017). Den induktiva processen följer ordningen observationer/resultat → teori. Observationerna i detta fall motsvarar undersökning och analys av kvalitativa och kvantitativa data från enkätstudien samt kvalitativa data från intervjuer.

Enligt Bryman & Bell (2017) kan en induktiv process även innehålla ett inslag av deduktion. Det är vanligt att det uppstår vid teoretiseringen av insamlade data och analysen som följer av resultatet. En iterativ strategi kan läggas upp för att testa om resultatet av forskningsfrågan är hållbart eller inte. Det här kan vara av särskild betydelse då vi på grund av tidsbegränsningen enbart kan fördjupa oss inom ett område och teorin således annars inte kan anses som generell över fler områden än Nya Kvällebacken. I mån av tid kan det därför uppstå en grundad teori, där teoribildning sker på empirisk grund (Bryman & Bell, 2017), för att bekräfta eller förkasta den teori undersökningen leder till.

4.2 Undersökningsdesign

Den övergripande studien genomförs som en fallstudie över området Nya Kvällebacken och dess relation till verksamheterna i bottenvåningarna. Då stadsdelar i sig ofta besitter olika kvaliteter och omständigheter är en fallstudie ett bra tillvägagångssätt enligt Stake (1995) som menar att fallstudier lämpar sig för miljöer med unik karaktär och komplexitet. Enkätstudien tar dock en kvantitativ ansats genom en tvärsnittsdesign vars syfte är att samla in data från boende i området. Enligt (Bryman & Bell, 2017) faller enkätundersökningar under kategorin tvärsnittsdesign i de fall de har för avsikt att samla in observationer från individer vid en viss tidpunkt. Datan ska ha minst två variabler för att sedan kunna analyseras för att identifiera sambandsmönster. Vår enkät har åtta envalsfrågor (fixerade variabler) och två stycken som var frivilliga att svara på med egna ord. Som komplement till enkäten utfördes även ostrukturerade observationer med en kvalitativ utgångspunkt.

Nytan med tvärsnittsstudier är enligt Denscombe (2014) att man får värden direkt från den riktiga världen och platsen som undersöks. Denna kunskap kan sedan användas för att säga något om den specifika platsen och tillsammans med andra undersökningar beskriva utvecklingen i området.

4.3 Undersökningsmetod

4.3.1 Ostrukturerad intervju

Valet av ostrukturerad intervju

För att bilda oss en större uppfattning om aktiva bottenvåningar samt den forskning och implementering som hade genomförts började vi med ostrukturerade intervjuer. En fördel med ostrukturerade intervjuer är enligt Bryman & Bell (2017) den flexibilitet som tillförs kvalitativ forskning då forskaren får möjlighet att ändra inriktning och fokus under undersökningens gång. Ostrukturerade intervjuer var även en nödvändighet då de inledande intervjuerna var av varierande karaktär och informanterna bidrog med kunskap inom olika områden som inte gick att förutse. Det var dessa intervjuer som gav oss perspektiv på aktiva bottenvåningar där vi ansåg att det saknades analys och diskussion.

Urval

Urvalet bestod av experter eller yrkesverksamma inom aktiva bottenvåningar. Påpekas bör att det finns få som titulerar sig experter inom ett så svårdefinierat begrepp som aktiva bottenvåningar men att det är ett samlingsnamn vi valt att använda oss av. Det kan även gälla ämnen som är nära besläktade aktiva bottenvåningar eller har en koppling till dem.

Informantpresentation och genomförande

Paul Göransson - VD Urbanivation

Telefonintervjuer: 2018-12-18, 2019-05-16

Urbanivation är ett företag som tidigt i processen vill skapa rätt förutsättningar för en innovativ stad. En viktig del i processen är att ta in så många perspektiv som möjligt samt involvera intressenter i tidiga skeden för att möta samhällsutmaningarna.

Martin Öberg - Universitetslektor Marknadsföring - Göteborgs Universitet

Platsintervju: 2018-11-20

Martin Öberg har ett flertal publikationer gällande handel, handelsplatser och stadskärnor.

Bland annat har han skrivit en doktorsavhandling med titeln "*När handelsplatser växer fram - Vägen och tiden*" samt en del av ett samlingsverk med titeln "*Om konsten att utveckla attraktiva stadskärnor - Stadskärnehandbok för morgondagen*".

4.3.2 Observationer

Totalt utfördes 16 ostrukturerade observationer fördelade på fyra tillfällen. En del hade syfte att vara komparativa och en del belyste specifika intresseområden. Syftet var att identifiera fysiska mötesplatser och observera rörelseströmmar.

Utgångspunkten, med avseende på mötesplatser, var de som skapades i just det syftet i projektet Östra Kvillebäcken och resulterade i fem platser.

- Kville Saluhall
- Gustaf Daléngsgatan som utgörs av en sträcka på 340m på två sidor om bilvägen
- Gamla Tuvevägen med fokus på torget vid Jöns Rundbäck's Plats 6
- Torgen vid Långängen 7
- Tvärgatan Rundbäcksgatan

Observationerna dokumenterades med fotografier på de angivna platserna vid fyra olika tillfällen.

2019-03-19 – Tisdag kl. 13-14

2019-04-25 – Torsdag kl. 17-18

2019-05-04 – Lördag kl. 17-18

2019-05-19 – Söndag kl. 13-14

4.3.3 Enkätstudie

Valet av enkätstudie

Enkätstudien genomfördes för att samla in en stor mängd åsikter och kvalitativa data - som sedan kvantifieras och sätts i kontrast till observationer och informantinformation.

Urval

Cirka 650 informationsbrev lämnades ut i brevlådorna på slumpmässigt utvalda adresser bland de nyproducerade flerbostadshusen i området. Samma information delades i Facebook-gruppen "Nätverket Levande Kville" som hade cirka 1500 medlemmar. Gruppen manar till att "delta i skapandet av en levande stadsdel i Kville" - och upplevs därför som en grupp där vår undersökningsfråga får respons av respondenter som bor i området.

Genomförande

Bryman & Bell (2017) påpekar att man vid enkätundersökningar först måste rikta in sig på att skapa en lämplig miljö eller plats där frågorna kan besvaras. Därav beslutades att utforma en enkät online med länk och en QR-kod för att möjliggöra åtkomst via smartphone med kamera. Fördelen med onlineformulär är att respondenten inte behöver besvara frågorna direkt utan kan göra det vid personligt lämpligt tillfälle samt att insamlingen och registreringen av data blir enklare att hantera eftersom all data registreras i samma databas. Bryman & Bell (2017) uppmuntrar till experimentella försök att hantera enkäter eftersom skillnaderna med avseende på svarsfrekvens sällan visat sig vara stora mellan olika tillvägagångssätt. Även Van Selm & Jankowski (2006) rekommenderar att man använder sig av flera tillvägagångssätt vid distribution av enkätundersökningar, trots det mindre medförda administrativa arbete som tillkommer.

Detta arbete undveks genom att samma QR-kod och länk som delades i gruppen på Facebook fanns med på informationsbrevet som det slumpmässiga urvalet fick hem i sina brevlådor. Det medförde att svaren från både gruppen på Facebook och svaren på det utdelade informationsbrevet hamnade i samma databas.

Enkätens utformning

Den inledande delen av enkäten ställer två demografiska envalsfrågor avseende:

- Kön
- Ålder

Den fortsätter sedan med envalsfrågor som hjälper till att besvara forskningsfrågorna:

- Hur bor du idag?
- Hur länge har du bott i Kvillebäcken?
- Bor du i ett hus som är mindre än sex år gammalt?
- Hur mycket påverkade områdets utbud av urbana verksamheter (caféer, restauranger, kiosker etc.) i husens bottenvåningar att du valde att bosätta dig här?
- Hade du kunnat tänka dig en minskning i antalet verksamheter samtidigt som du fick betala mindre för ditt boende?
- Hur ofta skulle du säga att du nyttjar någon form av urban verksamhet?

Avslutningsvis fanns två öppna frågor som var frivilliga att besvara:

- Vilken verksamhet besöker/nyttjar du oftast?
- Saknar du någon form av verksamhet i Nya Kvillebäcken?

4.3.4 Kvalitativ intervju

Valet av kvalitativ intervju

Syftet med de kvalitativa intervjuerna var att få in data som var såväl kvalitativ som kvantitativ. Kvalitativ i den bemärkelse att få reda på olika respondenters åsikter och vad de värdesätter och kvantitativ med avseende på de frågor där svarsalternativen var begränsade och således kunde kvantifieras för att enkelt jämföra med de andra respondenternas svar. I motsats till de ostrukturerade intervjuerna genomfördes de kvalitativa intervjuerna efter det att problemformuleringen var fastställd vilket gav upphov till en del på förväg bestämda frågor. Fördelen med kvalitativa intervjuer är att de tillåter en kombination av det semistrukturerade och ostrukturerade formatet. Det ostrukturerade formatet bidrar med en öppenhet där en fråga kan besvaras i mycket stor omfattning och ett helt samtal kan komma att kretsa kring detta och att de liknar ett vanligt samtal (Burgess, 1984). Det semistrukturerade formatet ger en guidning om vilka frågor som ska tas upp men lägger inte stor vikt vid när eller i vilken ordning (Bryman & Bell, 2017). En av de större nackdelarna med att använda sig av semistrukturerade intervjuer är att väldigt mycket hänger på intervjuaren - att den kan påverka resultatet i viss utsträckning (Bryman & Bell, 2017). Därför var det viktigt att vi på förhand var väl insatta i ämnet vi frågade om för att kunna ställa relevanta följdfrågor ur ett objektiva perspektiv.

Urval

Det var viktigt att tala med personer som är/var involverade i själva området och således sökte vi oss till aktörer som varit med i processen av utformningen av området. Älvstranden Utveckling och Göteborg stad var sådana ledande aktörer. Vi ville även få ett övergripande perspektiv på hur människor som valde att bosätta sig i området resonerade och valde därför att inkludera mäklare som är och har varit aktiva i området över en längre tid.

Johan Ekman - Senior talesman - Älvstranden Utveckling

Platsintervju: 2019-02-20

Johan Ekman var tidigt involverad i projektet Östra Kvillebäcken och hade vid tiden runt 2006 bland annat som uppgift att hitta målet och visionen med området.

Oskar Henriksson - Projektledare Fastighetsutveckling - Älvstranden Utveckling

Platsintervju: 2019-02-20

Oskar Henriksson är projektledare för "Levande gatuplan" något han själv beskriver som "allt som händer på första planet" men var ej delaktig i Östra Kvillebäcken.

Anders Svensson - Arkitekt och Projektchef Älvstaden - Stadsbyggnadskontoret

Mailkorrespondens: 2019-02-28

Anders Svensson var ansvarig för skissarbetet och framtagandet av gestaltungsprogrammet för Östra Kvillebäcken. Han var även samordnare av planeringen gentemot det kommunala bolaget Norra Älvstranden Utveckling AB.

Therés Olsson och Michaela Löfgren - Fastighetsmäklare - Erik Olsson

Fastighetsförmedling

Platsintervju: 2019-04-08

Therés Olsson har i flera år arbetat med försäljningar av bostadsrätter i Kvillebäcken med primärt fokus på det som producerats de senaste sex åren. Hon är även boende i området och medför därför två perspektiv på frågan. Michaela Löfgren har även hon arbetat med försäljning av bostadsrätter i Kvillebäcken men med fokus på de områden som ligger nära inpå och runtomkring det nyproducerade området.

Jennifer Rådth - Fastighetsmäklare - HusmanHagberg

Mailkorrespondens: 2019-04-11, 2019-05-07

Jennifer har arbetat som mäklare sedan 2012 och har i flera år haft försäljningar i Kvillebäcken och bodde även så att hon passerade området och kunde bilda sig en uppfattning om det mellan åren 2008–2009.

4.4 Reliabilitet och Validitet ur ett kvalitativt perspektiv

Bedömning av kvaliteten på den kvantitativa undersökningen grundas på tre av de kriterier som tagits fram av Guba & Lincoln (1994). De menar att det finns en osäkerhet om man direkt tillämpar reliabilitet och validitetsbegreppen som används vid kvantitativ forskning då deras kriterier innebär "en möjlighet att komma fram till en enda och absolut bild av den sociala verkligheten". Vi anser att en sådan bedömning inte bör göras baserat på den empiri som utgör underlaget för resultatet och att de tre kriterier som Guba & Lincoln (1994) tagit fram är bättre anpassade för vår undersökning.

4.4.1 Tillförlitlighet

Tillförlitlighet skapas genom att undersökningen utförts på det sätt som beskrivs i metodavsnittet. Varken frågornas utformning eller respondenternas svar har manipulerats i efterhand. För att stärka att deltagarna av enkäten faktiskt bor i Kvillebäcken fanns en kontrollfråga där deltagarna fick svara på om dom bodde i området eller inte och därefter kunde deltagare som av misstag deltagit i undersökningen sällas bort. Enkäten besvarades anonymt vilket borde stärka

sanningshalten på svaren. Det är dock osäkert hur korrekt en generalisering av svaren är när ett urval ur en population väljs ut men ett sätt att öka den är genom sannolikhetsurval (Bryman & Bell, 2017). Vi valde metoden slumpmässigt urval för att undvika skevhet men det går inte att garantera eftersom det var upp till individen själv att delta i undersökningen och den typen av individ som generellt deltar i enkätundersökningar kan ha en viss typ av inställning som reflekteras i svaren.

Tillförlitligheten ökas även genom att i den teoretiska referensramen beskriva tidigare forskning om ämnet aktiva bottenvåningar för att det ska kunna sättas i rätt kontext till vår frågeställning och besvarandet av den.

4.4.2 Överförbarhet

Överförbarhet handlar om hur pass överförbara resultaten är till en annan miljö (Guba & Lincoln, 1994) och för att skapa överförbarhet har vi producerat det som Geertz (1973) kallar thick descriptions där vi utförligt beskriver Kvillebäcken och den aktuella forskningsfrågans roll i området. På det sättet hoppas vi att undersökningen ska gå att utföra på andra områden med liknande förutsättningar.

4.4.3 Konfirmering

På grund av svårigheterna i att ställa sig helt objektiv inom samhällslig forskning är det viktigt att säkerställa sig att vi agerat i god tro (Bryman & Bell, 2017). Det innebär att våra personliga värderingar inte får påverka utförandet och slutsatserna från vår undersökning. Bakgrunden baserades fullständigt på tidigare forskning och rapportering från området och inga egna värderingar blandades in. Det som presenteras i resultatet ligger i linje med forskningsfrågan och tillvägagångssättet som beskrivs i metodavsnittet.

4.5 Alternativa metoder

På grund av det tidsspann som examensarbetet tar plats inom har observationerna utförts under vår och tidig sommar. Detta kan påverka observationerna då människor i större utsträckning tenderar att röra sig utomhus under den tiden på året då klimatet underlättar rörelse från flera aspekter. Observationerna har även begränsats till då bra väderlek råder vilket även det kan påverka innehållet i observationerna. Ett alternativ till detta hade varit att inkludera observationer och dokumentation från blandade väderlekar vilket hade kunnat ge ännu en dimension till resultatet. Tyngden låg dock på att observationerna jämfördes mellan olika tidpunkter på dygnet och olika veckodagar och att väderleken därmed borde varit densamma för att göra dem rättvisa.

Enkäten inkluderar inte frågor som direkt berör respondenternas upplevelse av möjligheterna till möten i området. Det har redan genomförts studier på den typen av frågor (läs: Ahlbom, 2015) och vi valde därför att prioritera det som inte inkluderats i dessa studier, verksamhetsaspekten. Det hade annars varit ett bra komplement för att samla in primärdata men med hänvisning till all tidigare forskning kanske påfrestande för boende i området att svara på samma frågor vid upprepade tillfällen. Sekundärdata anses vara pålitlig och tidsbristen i kombination med den data som fanns gjorde oss

mindre angelägna att fråga om detta och enkäten kunde komprimeras till ett lätt besvarat format.

Ett komplement vore att inkludera ansvariga för verksamheterna för att ge deras syn på hur området hanterat deras närvaro. Vid tiden för undersökningen står fortfarande vissa lokaler tomma i väntan på hyresgäster och sedan första delen av området stod klar runt 2013 har redan några verksamheter flyttat in och sedan lämnat. Deras historia hade också varit intressant att få höra, vad som fick dem att flytta in och sedermera flytta ut.

Fastighetsägarperspektivet har varit svårt att få tillgång till. Gehöret har inte varit stort från någon av dem som äger fastigheterna vilket gör att det perspektivet saknas i undersökningen. Bakomliggande faktorer till beslut om utformningen och hur de resonerar kring urbana verksamheter i Nya Kvillebäcken och i allmänhet hade kunnat ge ökad förståelse till varför det ser ut som det gör idag. Det hade även kunnat ge en idé om hur utvecklingen i området ser ut framöver, om de är nöjda med nuvarande läge och om något kunnat göras annorlunda.

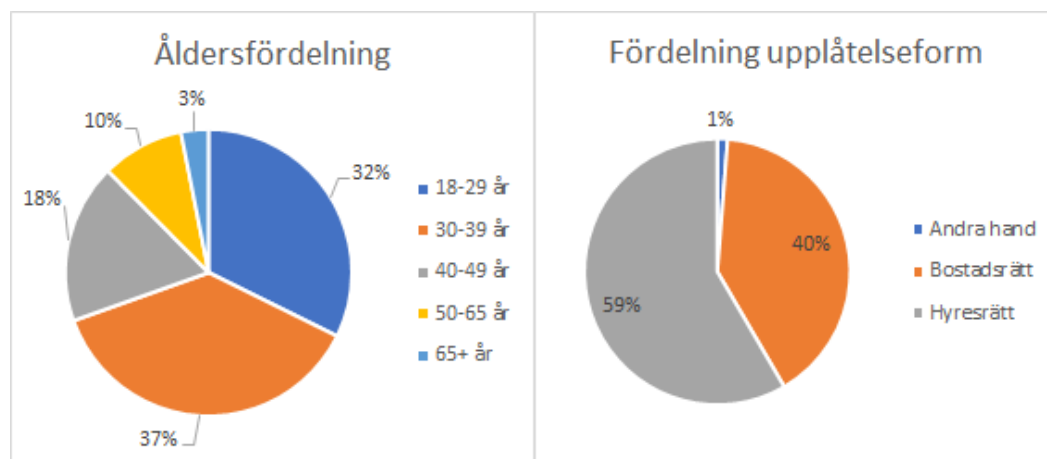
5 Resultat

I resultatdelen av denna rapport presenteras de resultat som framkommit av den enkät som 163 boende i Kvillebäcken fått svara på samt de observationer som utförts.

5.1 Enkät till de boende i Kvillebäcken

Enkäten administrerades och besvarades elektroniskt, men delades först ut till drygt 600 hushåll i Nya Kvillebäcken innan den sedan förmedlades i en intressegrupp för boende i Kvillebäcken på internet. Antalet svarande uppgick totalt till 163 personer och fördelningen mellan kvinnor och män var 102/55, resterande del ville inte ange könstillhörighet eller definierade sig som något annat. Bland dem som fick enkäten utdelad per post gjordes urvalet helt oberoende av könstillhörighet men i den intressegrupp på internet där enkäten delades finns en överrepresentation av kvinnor, nästan identisk med resultatet i enkäten, vilket kan förklara könsfördelningen bland de svarande.

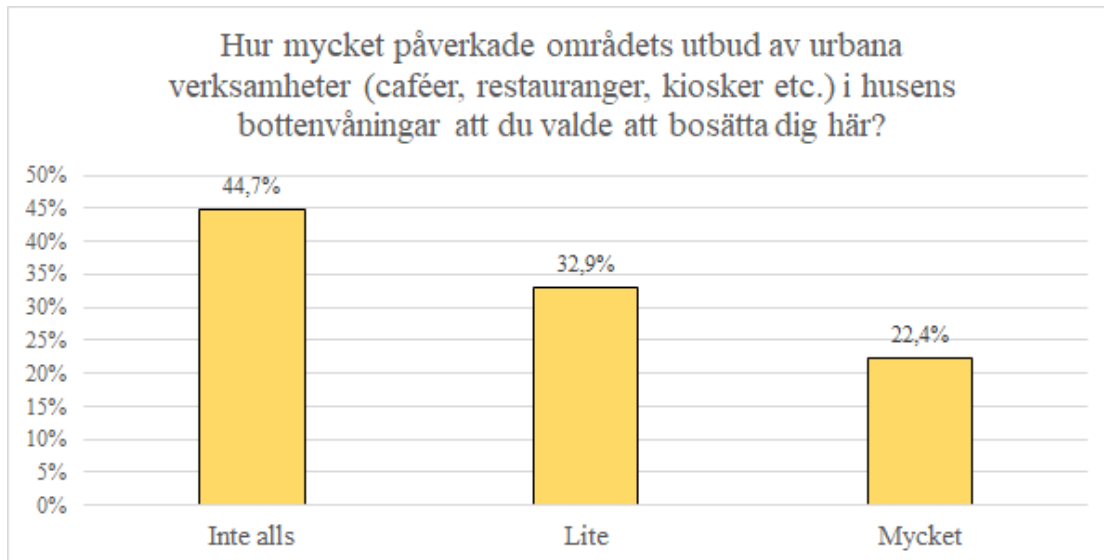
Åldersmässigt var spridningen bland de svarande på enkäten stor, med en viss underrepresentation för den kategori som fick titeln "65 +". Enkäten döptes till "Enkät för dig som bor i Kvillebäcken" men för att inte riskera att någon ej behörig besvarade enkäten lades "Jag bor ej i Kvillebäcken" till som svarsalternativ, vilket kryssades i av två personer och dessa svar har sorterats bort. 75 stycken av de resterande 161 svarande bor i Nya Kvillebäcken.

Figur 10 och 11: Diagram över åldersfördelning och upplåtelseform hos urvalet i enkätundersökningen

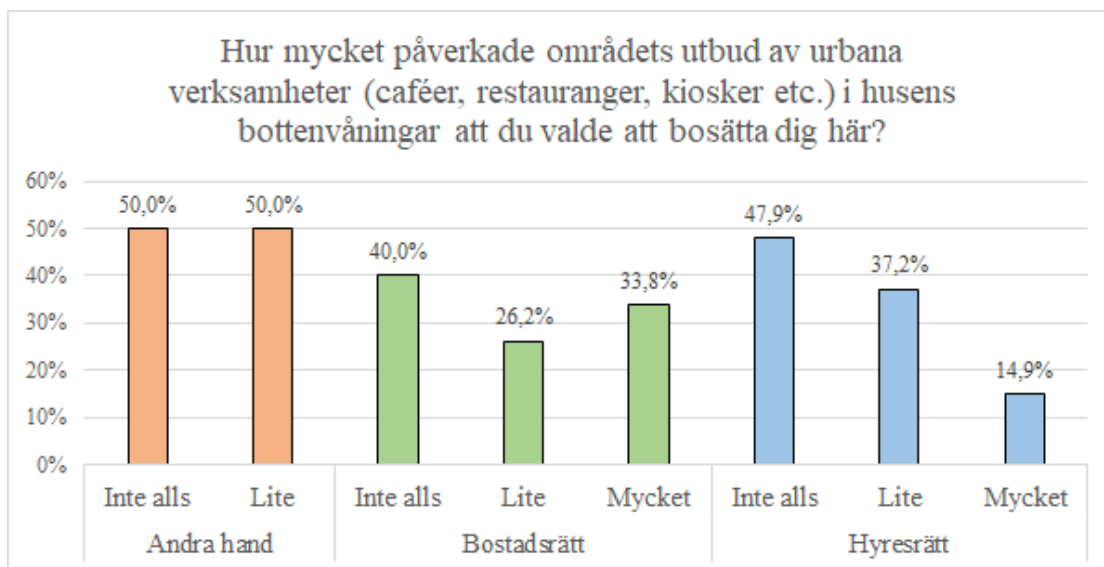
5.1.1 Urbana verksamheters påverkan på inflyttning

Av enkätens totalt 161 svarande angav 72 stycken att de "Inte alls" påverkades av områdets utbud av urbana verksamheter, medan 53 stycken svarade att de påverkades "Lite" och resterande 36 stycken menar alltså att de påverkades "Mycket".

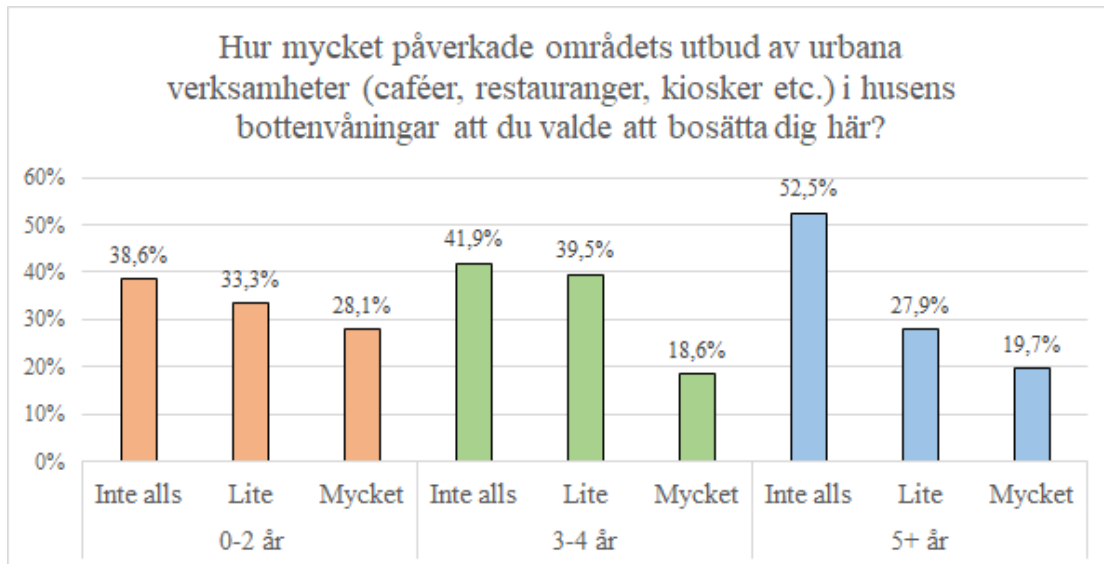
Figur 12: Diagram över påverkan från områdets urbana verksamheter att bosätta sig i Kvällebacken

På frågan om valet att bosätta sig i Kvällebacken påverkades av de urbana verksamheterna går en viss skillnad att urskilja beroende på upplåtelseform. Andelen bostadsrättsinnehavare som "Inte alls" påverkats uppgår till 40 procent samtidigt som motsvarande siffra för hyresrättsinnehavare uppgår till 47,9 procent. Nästan 34 procent av bostadsrättsinnehavarna uppgav att de påverkats "Mycket" medan knappt 15 procent av de boende i hyresrätt valde samma svarsalternativ.

Figur 13: Diagram över påverkan från områdets urbana verksamheter att bosätta sig i Kvällebacken baserat på upplåtelseform

På frågan om valet att bosätta sig i Kvällebacken påverkades av de urbana verksamheterna går en större skillnad att urskilja beroende på hur länge de svarande varit bosatta i Kvällebacken. Trenden visar att ju senare i tiden de svarande flyttat till området, desto viktigare har de urbana verksamheterna varit för deras val.

Figur 14: Diagram över påverkan från områdets urbana verksamheter att bosätta sig i Kvillebäcken baserat på ålder

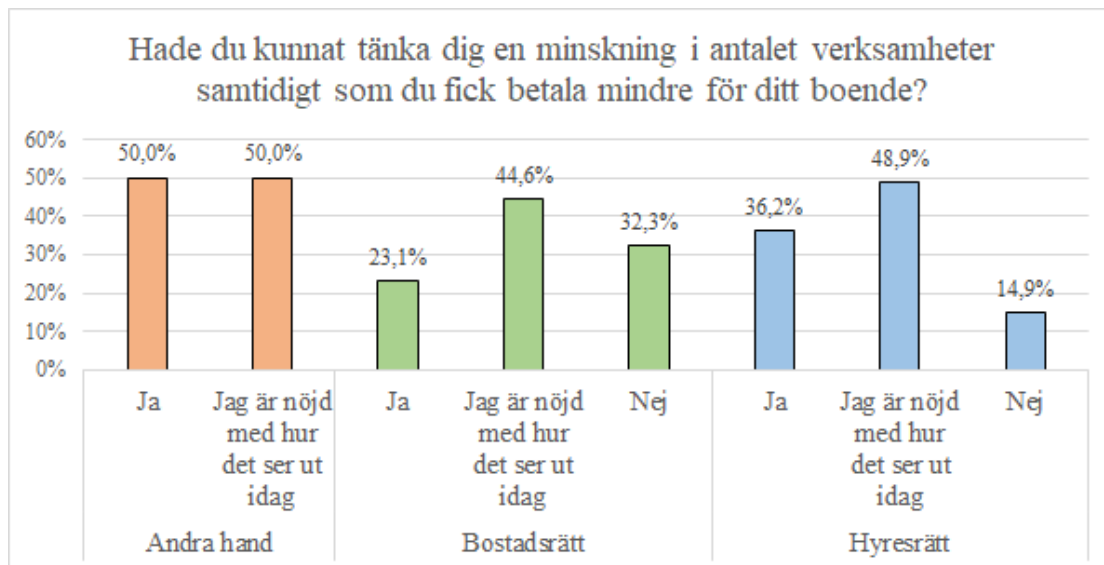
5.1.2 Urbana verksamheters inverkan på betalningsvilja

På frågan om de boende i området skulle kunna tänka sig en minskning av antalet urbana verksamheter i bottenvåningarna, i gengäld mot att få betala mindre för sitt boende svarade 50 stycken "Ja", medan 76 stycken svarade att de var "Nöjda med hur det ser ut idag" och 35 stycken angav att de "Inte skulle kunna tänka sig det".

Figur 15: Diagram över betalningsviljan för att bo vid urbana verksamheter

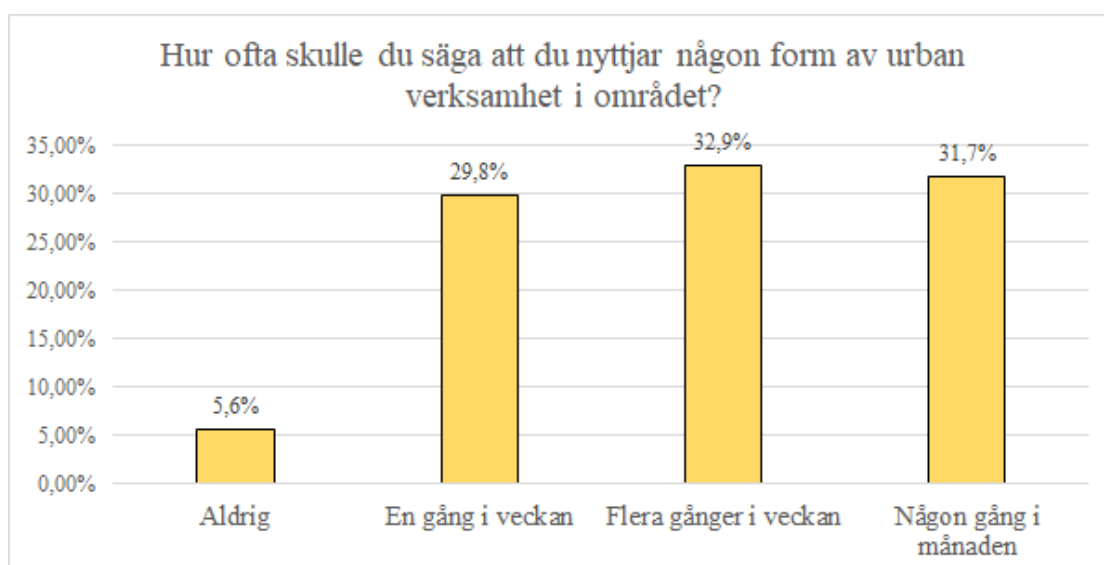
När det gäller betalningsviljan verkar andelen som är "Nöjda med hur det ser ut idag" inte skilja särskilt mycket beroende på upplåtelseform, medan andelen hyresrättsinnehavare som kan tänka sig en lägre kostnad är betydligt fler än andelen bostadsrättsinnehavare.

Figur 16: Diagram över betalningsviljan för att bo vid urbana verksamheter baserat på upplåtelseform

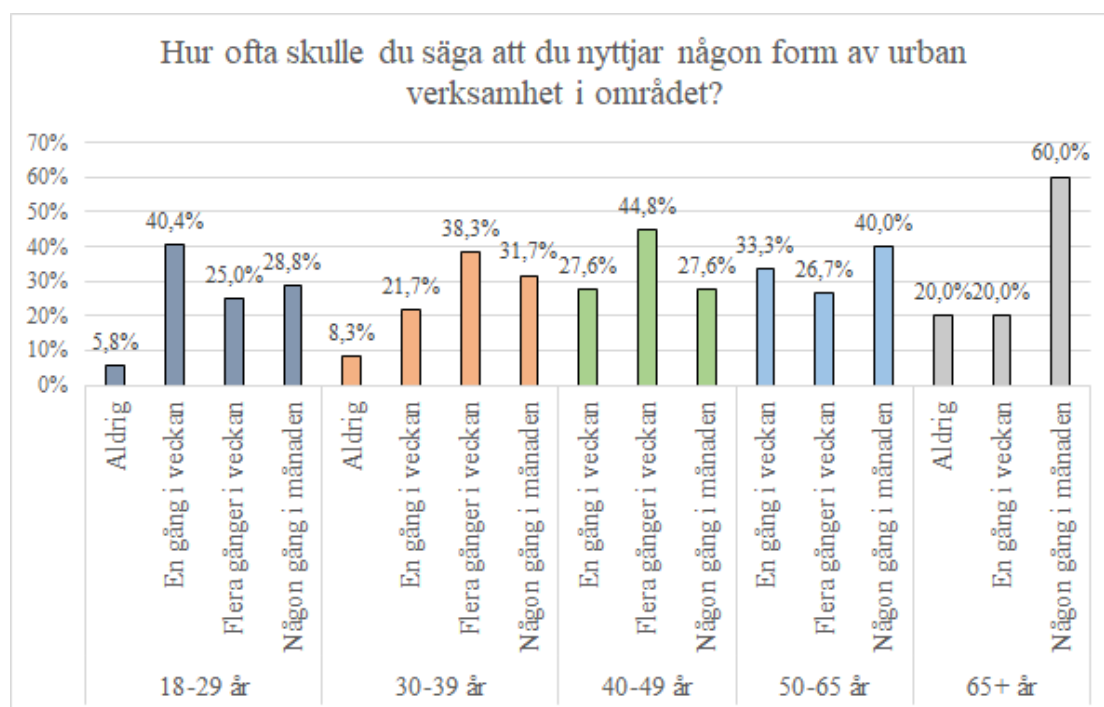
5.1.3 Nyttjande av urbana verksamheter

Antalet boende i Kvillebäcken som hävdade att de “Aldrig” nyttjade någon form av urban verksamhet i området uppgick till 9 stycken och de som angav att de gjorde det “Någon gång i månaden” uppgick till 51 st. Av de som mer frekvent nyttjar verksamheterna svarade 48 stycken att de gör det “Någon gång i veckan” och 53 stycken att de gör det “Flera gånger i veckan”.

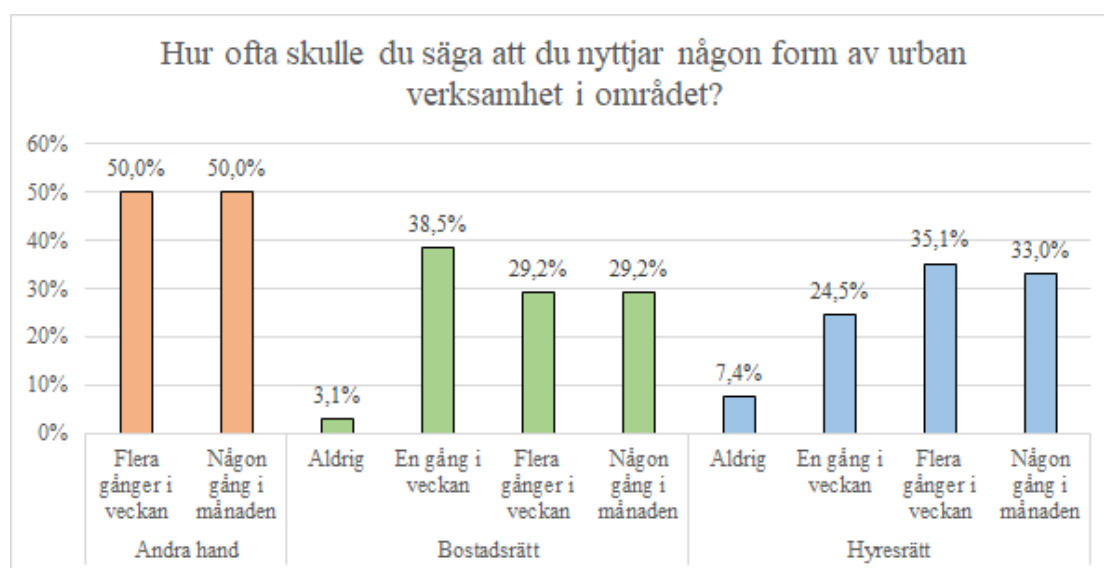
Figur 17: Diagram över nyttjande av verksamheter i området

I diagrammet nedan går att utläsa hur nyttjandegraden av de urbana verksamheterna i området skiljer sig åt mellan olika ålderskategorier. Andelen, av dem som inte per definition är pensionärer, som säger sig nyttja någon form av urban verksamhet i området åtminstone en gång i veckan återfinns alla i intervallet 60–72,4 procent.

Figur 18: Diagram över nyttjande av verksamheter i området baserat på ålder

Andelen av bostadsrättsinnehavarna som säger sig nyttja de urbana verksamheterna i området åtminstone en gång i veckan uppgår till 67,7 procent, att jämföra med 59,6 procent för hyresrättsinnehavarna.

Figur 19: Diagram över nyttjande av verksamheter i området baserat på upplåtelseform

5.2 Observationer av mötesplatser

Resultaten i den här delen är bilder tagna vid observationer utförda vid olika tidpunkter på olika platser i Nya Kvillebäcken. Platserna är antingen designade mötesplatser eller gångstråk, ofta där någon typ av urban verksamhet existerar. På bilden nedan är foto-observationerna markerade med ett nummer för varje kameravinkel för att enklare orientera sig var i området bilden är tagen.

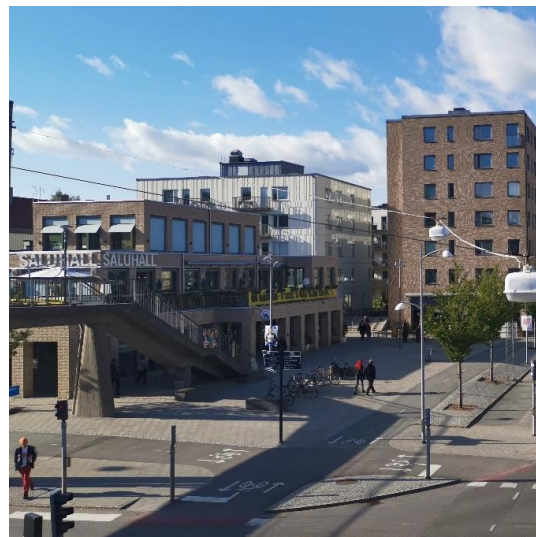
Figur 20: Urbana verksamheters placeringar och foto-observationer.

Källa: Microsoft Bing Maps, 2019, egen bearbetning

5.2.1 Kville Saluhall

Figur 21: Kamera 1, tisdag 19 mars, kl. 13-14, Foto: Adam Timmerås

Figur 22: Kamera 1, lördag 4 maj, kl. 17-18, Foto: Adam Timmerås

Det är till synes mer människor i rörelse på platsen utanför saluhallen samt på uteserveringen på saluhallen en tisdag mellan kl 13-14 än en lördag mellan kl 17-18. En orsak kan vara lunchtidens effekt på verksamheter som restauranger, vilket saluhallen har fem stycken av. På tidagar kl 13-14 har båda våningsplanen öppet men på lördagar kl 17-18 är det enbart plan 2 som har öppet. På bilderna ser vi dock att det är mer besökare på uteserveringen på tisdagen än på lördagen. Som mötesplats betraktad ligger den väldigt centralt, nära spårvagns- och busshållplatsen, och fungerar som ett bra riktmärke för orienteringen i området. Det är inte många sittplatser utanför saluhallen vilket var en vanligt förekommande åsikt i enkätundersökningen om saker som kunde förbättras i området.

5.2.2 Gustaf Daléngsgatan

Figur 23: Kamera 2, lördag 4 maj, kl. 17-18
Foto: Adam Timmerås

Figur 24: Kamera 2, söndag 19 maj, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Figur 25: Kamera 3,
lördag 4 maj, kl. 17-18
Foto: Adam Timmerås

Figur 26: Kamera 3,
söndag 19 maj, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Gatans längd är 340m vilket ger 680m gång och cykelbana på två sidor om vägen. Det pågår relativt lite aktivitet utomhus vid nästan samtliga observationstillfällen. Solen har vid den tiden på året passerat ner så att skugga råder över en majoritet av stadsrummet bortsett från tvärgatorna. Genom att behålla grunden i det gamla vägnätet med Gustaf Daléngsgatan och Gamla Tuvevägen blev det tvärgatorna som hamnade i solen längst tid på dygnet och inte någon av de gator där majoriteten av verksamheter var tänkta. Det är Gustaf Daléngsgatan som ska vara det huvudsakliga gångstråket i området och kopplar ihop den södra delen med Vågmästareplatsen och den norra med Färgfabriksgatan. Det är även gott om utrymme på den designerade cykelbanan och bilvägen som klyver gatuutrymmet på mitten. För den som besöker området utifrån finns små fickor att parkera i längs vägen, annars är det svårt att hitta större parkeringsytor i närområdet. Små betongbänkar står utplacerade vid entréerna till flerbostadshusen men dess syfte är svårt att avgöra då materialet och formvalet (en plan yta utan ryggstöd) inte verkar särskilt ergonomiskt. Det kan vara en avlastningsyta eller en tillfällig väntplats/sittyta. På söndagar har flera verksamheter stängt inkluderat saluhallen men det var ändå vid söndagens observation som det var mest människor både på gatan och vid caféerna. Solen stod vid det tillfället nästan i zenit vilket gav ljus åt hela gatan och dess bidragande faktor ter sig påtaglig.

5.2.3 Gamla Tuvevägen - Torget vid Jöns Rundbäck's plats 6

Figur 27: Kamera 4,
torsdag 25 april, kl. 17-18
Foto: Niclas Nilsson

Figur 28: Kamera 4,
tisdag 19 mars, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Figur 29: Kamera 5,
lördag 4 maj, kl. 17-18
Foto: Adam Timmerås

Figur 30: Kamera 5,
söndag 19 maj, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Figur 31: Kamera 6.1, torsdag 25 april, kl. 17-18
Foto: Niclas Nilsson

Vid torget sitter lite människor lördagen 4 maj kl. 17-18 på den italienska restaurangens uteservering. Utöver dem är det nästintill folktomt och väldigt tyst. Andra observationstillfällen är det helt tomt. Det passerar en bil då och då eftersom torget ligger i anslutning till genomfarter för de boende i området. Solen letar sig fram tack vare att torget delvis tar upp plats av en tvärgata, samma som i fallet med gångstråket Gustaf Daléngsgatan. Solens effekt är svår att avgöra då nästan samtliga verksamheter hamnar i skuggan utom de som ligger i hörnen och har möjlighet att ta plats in mot tvärgatan. Utöver torget finns även Tuveparken, den lilla grönytan intill, där tre bänkar radats upp längs med en grusad gång. Det sitter ingen där vid något observationstillfälle och det är inte heller någon aktivitet på grönytan som för övrigt står helt tom. Enligt gestaltningsprogrammet (Göteborgs stad, 2009) skulle det finnas plats för en liten kiosk intill torget och parken. Det låg enligt bilder från Google Street Map tidigare en kiosk vid hörnet tvärs över gatan mot den italienska restaurangen, en lokal som stod vakant vid tiden för observationerna.

5.2.4 Torgen vid Långängen 3 och 7

Figur 32: Pocketpark vid Långängen 7,
Kamera 7, tisdag 19 mars, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Figur 33: Pocketpark vid Långängen 7,
Kamera 7, söndag 19 maj, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Figur 34: Pocketpark vid Långängen 3,
Kamera 8, söndag 19 maj, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Torgen, som även kallas pocketparker, ligger i den södra delen av området. De omges av, jämfört med områdets övriga karaktär, lägre bebyggelse. I bottenplanen är det ordnat för verksamheter och vid tillfället för observationerna är en av fyra vakant. Verksamheterna är mindre kontorsverksamheter. De nyplanterade träden har ännu inte hunnit växa sig stora nog för att omge den västra parken med den grönska som begreppet pocketpark innehåller. Utöver två bänkar i respektive park finns där inget mer än en öppen yta och ett cykelförråd. Rörelsen i området är nästintill obefintlig och verkar mer användas som en transportsträcka för att passera genom området.

5.2.5 Tvärgatan Rundbäcksgatan

Figur 35: Tvärgatan Rundbäcksgatan,
Kamera 6.2, torsdag 25 april, kl. 17-18
Foto: Niclas Nilsson

Figur 35: Tvärgatan Rundbäcksgatan,
Kamera 6.2, söndag 19 maj, kl. 13-14
Foto: Adam Timmerås

Det rutnätsystem av vägar som utgör Nya Kvillebäcken bidrar med många tvärgator som leder ljuset mellan kvarteren. Avstånden mellan husen är breda och ger en känsla av att det publika utrymmet gäller både bilister, cyklister och gående. Det finns även markerade parkeringsfickor vilka skapar naturliga av/pålastningsytor som inte gör att trafiken stoppas upp. Tvärgatorna utstrålar bostadsområde och för bort tankarna från Nya Kvillebäcken som en myllrande stadsdel till ett lugnare förortsområde. Bortsett från de två ovannämnda pocketparkerna finns inga verksamheter på tvärgatorna.

6 Analys & Diskussion

Analysen i denna rapport syftar till att tolka, jämföra, förklara och kontrastera de resultat som framkommit i rapportens femte del för att sedan knyta an till den teori som redovisats i rapportens tredje del.

Diskussionsdelen hoppas kunna sammanfatta, motivera och ifrågasätta det som avhandlats tidigare i rapporten. Vidare hoppas den också kunna ta ställning för eller emot vissa fenomen och företeelser, ge förbättringsförslag i det givna området samt finnas som vägledning för framtida stadsomvandlingsprojekt.

Precis som i metodavsnittet bör det påpekas att generaliseringar vid enkätundersökningar har sina brister och därför inte bör tas som en absolut sanning utöver de specifika deltagarnas åsikter och observationerna som utförts. Det framgår av resultatet att många av deltagarna, oavsett boendeform, faktiskt anser sig nyttja de urbana verksamheter som finns att tillgå i Kvillebäcken. Frågan berör dock specifikt de verksamheter som finns i bottenvåningarna på de nyproducerade flerbostadshusen i Nya Kvillebäcken.

6.1 Flöden och verksamheter

Det finns ingen teori som hävdar att aktiva bottenvåningar inte ger staden liv och rörelse, vilket alltså i sig är en förutsättning för att en miljö ska uppfattas som urban. Tvärtom hävdar forskare och andra teoretiker att det snarare är en förutsättning om målet är att skapa liv och rörelse. I fallet Kvillebäcken och framför allt Nya Kvillebäcken har ett tappert försök gjorts, men trots att en klar majoritet av de boende i området verkar nyttja de urbana verksamheter som placerats i området är det odiskutabelt så att stadsdelen knappast kan betraktas som livfull.

Väljer man att bara se till Nya Kvillebäcken och, lite orättvist kanske, sälla bort resterande del av Kvillebäcken, skulle Jacobs (1961) med anledning av de teser hon drev sannolikt vända sig i sin grav. Variationen i byggnadsålder är i princip obefintlig och om du inte är på jakt efter någon form av förtäring är variationen i verksamheter inte heller särskilt stor. Med all respekt för Jacobs (1961) arbete är det dock kanske klädsamt att nansera bilden en aning och konstatera att antalet verksamheter som går att bedriva analogt i liten skala minskat kraftigt både på grund av externhandels intåg (Amcoff, Mohall, Waxell & Östh, 2015) och sedermera också digitaliseringen (Svensk handel, 2018). Många av de hus och verksamheter som fanns i området innan exploateringen var också i *för* dåligt skick.

Baserat på Gehls (2006) teorier om att det är möjligheterna till mänsklig interaktion som påverkar ett områdes attraktivitet blir det ganska uppenbart, med hjälp av de observationer som gjorts i den här rapporten, att de möjligheterna inte är tillräckligt stora i Nya Kvillebäcken. De bilder som återfinns i rapportens femte kapitel visualiserar tydligt hur nästan inga människor vistas på de offentliga platser som anlagts inom området, trots att majoriteten av de boende i området säger sig nyttja de urbana verksamheterna åtminstone en gång i veckan. Nästan en tredjedel av de boende i Kvillebäcken säger sig dessutom nyttja de urbana verksamheterna flera gånger i veckan.

Utanför många av husen finns olika sorters bänkar vilkas syfte är relativt oklart. Vid de observationer som gjorts användes bänkarna aldrig till något annat än att ställa av matkassar på. De gånger vi slog oss ned för att betrakta omgivningen upplevde vi snarare att vi iaktogs som inkräktare av förbipasserande bilister än som uppskattade besökare.

Många av gatorna i Nya Kvillebäcken (Gustaf Daléngsgatan, Färgfabriksgatan, Gamla Tuvevägen, Långängen samt Fjärdingsgatan) har rustats upp men behållit sina ursprungliga sträckningar (Göteborgs stad, 2009). De är således både breda och bilanpassade. Även om biltrafiken, förutom på Gustaf Daléngsgatan, inte är särskilt hård blir det ganska påtagligt vid observationer att det alltid är fler bilar än människor på gatorna, vilket alltså inte är att betrakta som ett kvalitetstecken, enligt Gehl (2006). Tvärtom skulle sannolikt möjligheten till mänskliga möten i Nya Kvillebäcken öka vid ytterligare restriktioner vad det gäller framkomlighet med bil.

För framtida projekt av liknande karaktär lär det inte skada att testa de metoder som bland annat Linn (2018) säger sig ha arbetat fram, vilka skulle innebära att man i ett tidigt skede kan upptäcka vilka gator som har potential att bli så kallade handelsgator och därmed också lämpliga att placera aktiva bottenvåningar vid. Även M. Öberg (personlig kommunikation, 20 november 2018) är inne på samma spår och menar att vi i framtiden sannolikt kommer att behöva välja vilka gator som ska ha den typen av liv och vilka som istället blir av mer passageliknande karaktär.

Den stora utmaningen för Nya Kvillebäckens aktiva bottenvåningar är deras koppling till omgivande områden snarare än deras fysiska positionering i byggnaden, åtminstone sett utifrån där de är placerade idag. Flöden är en nyckelkomponent för verksamheter (P. Göransson, personlig kommunikation 16 maj 2019) och en tydlig källa till flöden är kollektivtrafikpunkter. Vågmästareplatsen är en stor tillgång som redan nyttjas strategiskt med tanke på saluhallens placering precis intill. Dess upphöjda läge är inte optimalt men hållplatsen är ändå essentiell för området. ”Det är bättre kommunikationer i södra Kvillebäcken än norra vilket märks då folk reagerar på gångavstånd till hållplatser. I Göteborg ser många spårvagnen som den riktiga kollektivtrafiken” menar T. Olsson (personlig kommunikation, 8 april 2019) vilket stärker Vågmästareplatsens roll som en attraktor.

Enligt Marklinder & Sandström (2018) är flödet på Gustaf Daléngsgatan "Starkt" på en skala i ordningen Svagt → Normalt → Starkt → Mycket Starkt. Gamla Tuvevägen har ett "Svagt" flöde och överträffas av Färgfabriksgatan i norr som har ett "Normalt" flöde. Färgfabriksgatan är del av den vägen som binder samman Kvillebäcken med Backaplan vilket är en tydlig indikator på Backaplans betydelse för området. Det visar på hur flöden genereras mellan attraktorer vilket i sin tur synliggör utmaningar för Nya Kvillebäcken.

En av integrationsutmaningarna mellan stadsdelarna består i att området är helt nytt med en ny demografisk population vars intilliggande gränsområden inte har förändrats på många år. Det kan liknas med en tydlig lokal gentrifiering vars effekt - på närliggande områden reflekteras bäst genom att priset på bostadsrätter ökat (M. Löfgren, personlig kommunikation 8 april 2019) utan att väsentliga lokala förändringar skett förutom ett antal fasadrenoveringar över åren. Nya Kvillebäcken saknar attraktorer runtom sig för att skapa naturliga flöden som inte har kopplingen

Bostad $\leftrightarrow$ Kollektivtrafik $\leftrightarrow$ Arbete. Den norra delen mynnar ut i villaområde och lättare industri vilket gör att Färgfabriksgatan markerar en tydlig barriär mellan gammalt och nytt och även mellan stad och förort. Den västra delen har inte integrerats mer än att några tvärgator behållits sedan innan områdets omvandling. Till väster finns det dock en del verksamheter där Sannegårdens pizzeria är nämnvärd då den omnämns i enkätundersökningen som ett attraktivt besöksmål. Den interaktionen mellan det som finns i närheten och det nya som tillkom verkar inte helt tagits tillvara på och skapar barriärer som i sin tur hämmar naturliga flöden. Samma barriär finns mellan Nya Kvillebäcken och söder om området i form av den upphöjda Vågmästareplatsen. En attraktor som skapar och begränsar rörelse.

6.2 Lärdomar och förbättringar

Fokus lades i planeringsskedet på att innergårdarna var de platser där människor skulle mötas (Ahlbom, 2015) och möjligtvis är det så att det som Riisom & Beier Sörensen (2011) kallar *det fjärde stadsrummet* aldrig blivit till, utan att de ytorna blivit kvar i det privata. Kanske är det så att exempelvis torgen vid Långängen och Jöns Rundbäcks plats istället för dittvingade aktiva bottenvåningar lämpat sig bättre för det fjärde stadsrummet. På de platserna är risken nu stor att det inte blir någon aktivitet alls. Det kan bero på att verksamheterna i bottenvåningarna inte är besöksdrivande, att lokalerna är vakanta eller på det som Darj (2012) beskriver – att människor inte skulle känna sig välkomna på ytorna omkring en verksamhet om de inte nyttjar verksamheten.

Kritik mot den hårdföra exploateringen av Nya Kvillebäcken har kommit från många olika håll och inte minst genom boken *Den urbana fronten* (Despotovic & Thörn, 2012). I första hand kritiserar hur de befintliga verksamheterna skövlades bort till förmån för nya, mer socialt accepterade diton. På denna punkt verkar Älvstranden Utveckling genom J. Ekman (personlig kommunikation 2019-02-20) ha tagit till sig kritiken och konstaterar att ”det var en miss att inte fråga de befintliga verksamheterna om de ville komma tillbaka till Kvillebäcken efter att nybyggnationen stod färdig”. Även Göteborgs stad (2019) verkar ha insett att en total urblåsning av befintligt verksamhetsbestånd inte är hållbart över tid, om man ser till följande skrivelse från planarbetet med stadsdelen Backaplan:

Tanken är att det ska vara enkelt att leva hållbart med närhet till service, skolor, handel och grönområden. Backaplan utvecklas utifrån de aktiviteter och verksamheter som redan finns där idag, till exempel specialbutiker inom livsmedel- och restauranger, konst och kulturverksamheter. Ambitionen är att dessa ska tas till vara i den nya stadsdelen.

Såväl J. Ekman och O. Henriksson (personlig kommunikation, 20 februari 2019) som A. Svensson (personlig kommunikation, 28 februari 2019) är överens om att kortsiktiga vinstintressen bland exploatörer gör att dessa i väldigt stor utsträckning hellre bygger bostäder än lokaler, då det åtminstone är mer lönsamt i det korta perspektivet. Några av byggherrarna har givits möjlighet att yttra sig men valt att inte återkoppla. Sannolikt skulle inte dessa dela den bild som målas upp av att siffrorna i kvartalsrapporterna tillåts styra vad som byggs och inte, men det bör inte vara allt för

osant att måttstocken vad det gäller tidshorisont skiljer sig åt mellan ett börsnoterat och ett kommunalt bolag.

En potentiell lösning på problematiken i stycket ovan skulle kunna vara att använda sig av tredimensionell fastighetsbildning, vilken till skillnad från traditionell fastighetsbildning (två dimensioner: längd och bredd) även avgränsar fastigheter i höjd. När lagen om tredimensionell fastighetsbildning infördes var ett av syftena att förenkla den framtida förvaltningen (Tjäder, 2011) och just detta skulle potentiellt lösa flera knutar kring de aktiva bottenvåningarna, som varken bostadsrättsföreningar eller bostadsbyggare vill hantera. Kommunen kan på så sätt äga och förvalta bottenvåningar utan samma vinstintresse som privata aktörer.

O. Henriksson (personlig kommunikation, 20 februari 2019) ger ett annat förslag för att öka variationen av verksamheter i ett område, vilket skulle premiera aktörer med sämre betalningsförmåga:

Vi skulle kunna bilda en fastighetsägarförening som då hyr ett visst antal lokaler, säg 10 procent fördelat på de olika fastighetsägarna, så hyr man ut i andra hand till de verksamheter som önskas och sedan subventioneras en del av dessa hyror från pengarna som puttats in till fastighetsägarföreningen.

Denna rapport har inte undersökt de legala aspekterna i hyreslagen (Jordabalken, kap. 12) kring en sådan subventionering, vilken i så fall skulle innebära att vissa hyresgäster gynnas på bekostnad av andra.

Den byggnad som fått namnet Glasiären (beskrivs i detalj under rubrik 2.5.2) måste ändå anses vara en av de större misräkningarna i Nya Kvillebäcken. Inte nog med att den ”påminner om ett gammalt kylskåp med fula magneter” (Olsson, 2018), den har också den tråkiga egenheten att den sväljer många av de verksamheter och människor som annars kunde fått fylla några tusen kvadratmeter bottenvåning i området. Både gym, mataffär och bibliotek tillhör alla den typen av verksamheter som är besöksdrivande, vilket alltså också skulle vara positivt ur flödessynpunkt. Underlag för fler aktiva bottenvåningar och större flöden av människor valdes bort till förmån för en gigantisk bullerskärm, vilken tyvärr också röstats fram som nummer två i föreningen Arkitektupprorrets tävlingskategori ”Fake views – Kontrasten mellan visionsbilder och verklighet” år 2019.

6.3 Hållbarhet

Göteborgs Stad har valt att fokusera på 12 av de 16 nationella miljömål som Sverige jobbar efter (Miljöförvaltningen, 2018). Ett av dessa är ”God bebyggd miljö” som delar många likheter med FN:s globala mål under kategorin ”Hållbara städer och samhällen” (UNDP, 2019). Göteborg är en gles stad och har därför valt att bygga staden inifrån och ut med fokus på områden med bra kollektivtrafik (Miljöförvaltningen, 2018). De menar att förtätning är viktigt för att undvika ökad transport och istället nyttja befintlig kollektivtrafik. I detta avseende har Nya Kvillebäcken lyckats väl, mycket tack vare den befintliga hållplatsen Vågmästareplatsen men även tack vare ett gångavstånd på 500–1000 meter till Hjalmar Brantingsplatsen. I rapporten från Miljöförvaltningen 2018 anser man dock

att delmålet ”Attraktiv bebyggelsestruktur” rör sig i neutral riktning, något som aktiva bottenvåningar har som förmåga att påverka. Insikten om de positiva effekterna från aktiva bottenvåningar har ökat sedan Nya Kvillebäckens detaljplan fastställdes och hade det gjorts om idag hade man försökt få en fler verksamheter i bottenvåningarna (J. Ekman, personlig kommunikation 20 februari 2019).

En annan kategori under ”Hållbara städer och samhällen” är ”Säkra bostäder till överkomligt pris”. Om det saknas belägg för verksamheter i bottenplan kan frågan ställas om vad som borde prioriteras, verksamheter eller bostäder. Enligt Boverket (2019) låg Göteborg på ett underskott av flerbostadshus inom samtliga områden av kommunen och prognosen för de kommande tre åren pekade även de på underskott. Gentrifiering medför, som tidigare nämnts, ökade priser på bostadsrätter eller ökade hyresnivåer. Enligt en undersökning av Bergman och Svennersjö (2014) var snittpriset på en lägenhet i bottenvåningen på Södermalm i Stockholm 312 500 kronor lägre än övriga lägenheter i byggnaden. Det betyder alltså att bottenvåningarna rent ekonomiskt är mer tillgängliga för en större andel människor och att frågan verksamheter gentemot bostäder hamnar i ett etiskt dilemma. Det finns argument både för och emot. Nya Kvillebäcken har en tätbebyggd struktur vilket gör många spekulanter restriktiva till bostäderna i bottenvåningarna på grund av dess insyn (J. Rådth, personlig kommunikation 7 maj 2019). Det är mindre attraktivt med bostäder i hörnen på bottenvåningarna då de omges av mer trafik och därmed är mer bullerutsatta (T. Olsson, personlig kommunikation). Det finns även positiva effekter från verksamheter som gör det till en avvägningsfråga. ”Området får mer karaktär och blir intressant om det är liv och rörelse i området, kan jämföras med Eriksberg som i princip inte har några verksamheter och många upplever området som ”dött” på kvällarna.” (J. Rådth, personlig kommunikation 7 maj 2019). Hon påpekar dock att Eriksberg inte är lika tätbebyggt som Nya Kvillebäcken.

6.4 Vidare forskning

Nya Kvillebäcken är ett väldigt studerat område med avseende på stadsplanering. Vår undersökning slutförs när områdets sista byggnad färdigställs vilket innebär att vissa delar av området börjat sätta sig och hitta sin plats medan andra delar ska hitta sin. Under kommande 15–20 år ska resterande del av backaplansområdet genomgå en liknande omvandling vilket kommer ge underlag för än mer forskning både för den nya delen och för vilken påverkan byggprocessen kommer ha på sin omgivning. Det blir troligtvis en omgivning där Nya Kvillebäcken kommer stå som trygghet med sitt färdigställda skick i kontrast mot den enorma byggarbetsplats Backaplansområdet kommer att utgöra. Följande frågor blir då intressanta att följa: Hur kan de nya områdena integreras för att lyfta varandra? Hur påverkas de befintliga verksamheterna i närområdet under omvandlingsprocessen? När allt står klart, hur kommer flödena se ut jämfört med idag? Om 15–20 år har förhoppningsvis fenomenet aktiva bottenvåningar ett större vetenskapligt underlag för att tillfredsställa så många aktörer och brukare som möjligt.

7 Slutsats

Nya Kvillebäcken har i stora drag lyckats tvätta bort den stämpeln om det dåliga rykte som hela Kvillebäcken tillskrevs förr i tiden. Stadsplanerarnas ideal förändras i takt med invånarnas krav och intressen samt yttre faktorer som är svåra att fånga på mikronivå. Det som var önskvärt för 10–20 år sedan är inte säkert det som är önskvärt idag. Aktiva bottenvåningar har som begrepp vuxit sig starkare med tiden sedan Jacobs (1961) först började redogöra för byggnadernas och människornas samspel med intilliggande gator. Nya Kvillebäcken som precis färdigställts står som ett bra utvärderingsexempel för det som planerades för många år sedan.

Det handlade aldrig om att göra Kvillebäcken till en destination för utomstående utan till ett tryggt och modernt bostadsområde som är en fortsättning på den omvandlingen Hisingen står inför. Frågan är hur aktiva bottenvåningar ska hanteras i områden där flöden utifrån inte existerar i tillräcklig grad. Hög lokal densitet verkar inte enkom vara svaret då den parametern uppfylls men inte ger speciell effekt på livet och rörelsen på gatan om inte gatan i sig möjliggör för liv. Besöksdrivande verksamheter kan bidra till detta. Enligt enkätundersökningen anser 55,3 procent att utbudet av urbana verksamheter i någon grad påverkade deras beslut om att flytta till Kvillebäcken vilket talar för att det finns ett behov och en efterfrågan. En slutsats blir således att kombinationen av att på förhand veta var flöden uppstår tillsammans med direktiv om vilka gator som ska vara anpassade för handel bidrar till bättre stadsplanering. Verksamheterna kan utnyttja flöden och flöden bidrar till verksamheternas fortsatta existens.

Onekligen verkar det vara så att de boende i Nya Kvillebäcken generellt sett är nöjda med de urbana verksamheter som erbjuds i området, även om några efterfrågar fler och några skulle kunna tänka sig färre om det i gengäld gav dem lägre boendekostnader. Vad som dock verkar uppenbart i det här fallet är att den utformning som valts på de aktiva bottenvåningarna inte (än i alla fall) hjälper till att ge området liv. Om man skulle fyllt fler eller färre bottenvåningar med urbana verksamheter är svårt att sja om, men att sätta sitt hopp till de aktiva bottenvåningarnas påverkan på stadsmiljön är sannolikt allt för naivt på längre sikt.

I en intervju med Ahlbom (2015) hävdar A. Svensson att det tar omkring 30 år innan en stadsdel ”satt sig”, vilket kanske också innebär att det är alldeles för tidigt att utvärdera resultatet redan nu. En fråga som går att ställa sig då är om det i så fall är rimligt att ha tvingande bestämmelser i en detaljplan som gör gällande att en viss del av bottenvåningarna måste fyllas med diverse verksamheter. Sannolikt blir det så att endast de mest kommersiellt lyckosamma överlever tills dess att underlaget når sin fulla kapacitet.

En undersökning som genomförts av Älvstranden Utveckling (2017) visar att hela 98 procent av invånarna i Kvillebäcken trivs så bra att de skulle rekommendera sina vänner att flytta dit. Uppenbarligen är det så att de relativt dysfunktionella aktiva bottenvåningarna inte är en avgörande faktor i sammanhanget.

Samhällsplanering är ett otroligt komplext ämne som innefattar många parametrar att ta hänsyn till och att bygga något som blir 100 procent lyckat är förmodligen en utopi.

Denna rapport har förhoppningsvis väckt tankar och synpunkter kring de aktiva bottenvåningarnas vara eller icke vara i våra urbana miljöer.

8 Referenser

8.1 Litteratur

- Bergman, C. & Svennersjö, T. (2004). *Prisbildning på bostadsrätter – En empirisk studie av Södermalms bostadsrättsmarknad*. (Examensarbete, Södertörns högskola).
- Bryman, A., & Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Stockholm : Liber
- Burgess, R.G. (1984). *In the Field: An Introduction to Field Research*. London: Allen & Unwin
- Denscombe, M. (2014). *The Good Research Guide: For Small-Scale Social Research Projects*. McGraw-Hill Education. ISBN: 9780335264711
- Despotovich, K. & Thörn, C. (2012). *Den urbana fronten : en dokumentation av makten över staden*. Arkitektur Förlag. ISBN: 9789186050931
- Fainstein, S. S. (2010). *The just city*. Ithaca: Cornell University Press.
- Florida, R. (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Stockholm: Daidalos
- Olshammar, G. (2002). *Det permanentade provisoriet: ett återanvänt industriområde i väntan på rivning eller erkännande*. Chalmers tekniska högskola. ISBN: 9172911891
- Olshammar, G (2010). (Re-) Searching Gothenburg: Essays on a changing city: *Östra Kvillebäcken - From informal industrial reuse to legitimized demolition*. ISBN 978-91-86133-20-7
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.

8.2 Elektroniska källor

- Ahlbom, J. (2015). *Rätten till blandstaden - En fallstudie över Östra Kvillebäcken i Göteborg*. (Kandidatuppsats, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Institutionen för Ekonomi och Samhälle). Retrieved from <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/42356>
- Amcoff, J., Mohall, M., Waxell, A., & Östh, J. (2015). *Detaljhandels förändrade geografi. Working Papers in Geography* (Vol. 2015). Retrieved from <http://handelsradet.se/wp-content/uploads/2016/01/2015-Detaljhandels-forandrade-geografi.pdf>

- Andreasson, D. (2017). *NYLIBERAL STADSPLANERING-OXYMORON ELLER SYMBIOS?* (Självständigt arbete, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning). Retrieved from <http://stud.epsilon.slu.se>
- Bellander, G. (2005). *Blandstaden: ett planeringskoncept för en hållbar bebyggelseutveckling?* Retrieved from <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2005/blandstaden.pdf>
- Björk, J. (2018). *Butiksdöden värre än väntat - Dagens Handel*. Dagens Handel. Retrieved from https://www.dagenshandel.se/article/view/601932/butiksdoden_varre_an_vantat
- Boverket. (2019). Öppna data - Boverkets bostadsmarknadsenkät - Boverket. Retrieved May 24, 2019, from <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/bostadsmarknadsenkaten/>
- Broberg, A., & Göransson, C. (2018). *Förhållandet mellan risk och avkastning vid fastighetsinvesteringar : En jämförelse mellan kommersiella fastigheter och bostadsfastigheter*. Retrieved from <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1239041&dswid=-5866>
- Bränström, L. (2019, March 22). *Så sprider sig butiksdöden i Sverige | SvD*. Retrieved from <https://www.svd.se/de-stanger-alla-butiker--butiksdoden-vaxer>
- Darj, K. (2012). *För vem? - om rättvisa i fysisk planering*. (Kandidatarbete, Blekinge tekniska högskola, Fysisk planering). Retrieved from <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:833140/FULLTEXT01.pdf>
- Fehler, J. (2014). *Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-och växtproduktionsvetenskap*. (Självständigt arbete, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap). Retrieved from <http://stud.epsilon.slu.se>
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays. The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. Retrieved from https://monoskop.org/images/5/54/Geertz_Clifford_The_Interpretation_of_Cultures_Selected_Essays.pdf
- Gehl, J., & Koch, J. (2006). *Life between buildings : using public space*. The Danish Architectural Press.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). *Competing Paradigms in Qualitative Research. Handbook of qualitative research*. <http://doi.org/http://www.uncg.edu/hdf/facultystaff/Tudge/Guba%20&%20Lincoln%201994.pdf>
- Göteborgs stad. (2009). *Detaljplan för Östra Kvillebäcken, södra delen inom stadsdelarna Kvillebäcken och Brämaregården*. Retrieved from

[https://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planobygg.nsf/vyFiler/Backaplan - 1600 lägenheter i Östra Kvillebäcken-Plan - laga kraft-Planbeskrivning/\\$File/Lagakraft.pdf?OpenElement](https://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planobygg.nsf/vyFiler/Backaplan-1600-lagenheter-i-Ostra-Kvillebacken-Plan-laga-kraft-Planbeskrivning/$File/Lagakraft.pdf?OpenElement)

Göteborgs stad. (2008). *Gestaltningssprogram Östra Kvillebäcken*. Retrieved from [http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planobygg.nsf/vyFiler/Backaplan - 1600 lägenheter i Östra Kvillebäcken-Plan - utställning-Gestaltningssprogram/\\$File/Gestaltningssprogram.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planobygg.nsf/vyFiler/Backaplan-1600-lagenheter-i-Ostra-Kvillebacken-Plan-utställning-Gestaltningssprogram/$File/Gestaltningssprogram.pdf?OpenElement)

Göteborgs stad. (2019). *Backaplan*. Retrieved May 16, 2019, from <https://stadsutveckling.goteborg.se/projekt/backaplan/>

Göteborgs stad. (2014). *Hållbar Stadsutveckling i Kvillebäcken*. Retrieved from <https://www.boverket.se/contentassets/a51343b05b8a44b197294b73da907170/fardig-slutrapport.pdf>

Heffernan, E., Heffernan, T., & Pan, W. (2014). The relationship between the quality of active frontages and public perceptions of public spaces. *Urban Design International*, 19(1), 92–102. <http://doi.org/10.1057/udi.2013.16>

Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities (Modern Library Series)*. <http://doi.org/10.2307/794509>

Kickert, C. C. (2016). Active centers - Interactive edges: The rise and fall of ground floor frontages. *Urban Design International*, 21(1), 55–77. <http://doi.org/10.1057/udi.2015.27>

Linn, E. (2018). *Forskning visar hur bottenvåningen ger staden liv - Arkitekten.se*. Retrieved April 26, 2019, from <https://arkitekten.se/kultur/forskning-visar-hur-bottenvaningen-ger-staden-liv/>

Marklinder, L., & Sandström, N. (2018). *LOKALER I GATUPLAN: FÖRUTSÄTTNINGAR OCH SAMSPEL MED STADSRUMMET-Ett gestaltande arbete om rumsintegration och interaktion*. Retrieved from <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1220060/FULLTEXT02>

Miljöförvaltningen. (2018). *Uppföljning av Göteborgs lokala miljömål 2017*. Retrieved from https://goteborg.se/wps/wcm/connect/c7301090-a5f3-4d2d-88e5-bf3238422ba3/Uppfoljning_av_stadens_lokala_miljomal_2017_R_201809.pdf?MOD=AJPERES

Olsson, P. (2018). *Fake views – Kontrasten mellan visionsbilder och verklighet – Arkitekturupproret*. Retrieved May 24, 2019, from <http://www.arkitekturupproret.se/2018/06/06/fake-views-visionsbilder-vs-verklighet/>

Riisom, P., Beier Sørensen, H., (2011). *Det 4. Stadsrum. Vaerdigbaseret stadsutvikling. Universitetsholmen som kundskabstad*. Retrieved from <https://issuu.com/malmostadsbyggnadskontor/docs/stadsrummet-englishsummery>

- SCB. (2018). *Drygt 4,8 miljoner bostäder i Sverige*. Retrieved February 23, 2019, from <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/boende-byggande-och-bebyggelse/bostadsbyggande-och-ombyggnad/bostadsbestand/pong/statistiknyhet/bostadsbestandet-2017-12-31/>
- Skoog, G. (2008, January 6). *Så ska Kvillebäcken få bättre rykte | Göteborgs-Posten - Göteborg*. Retrieved April 11, 2019 from <https://www.gp.se/nyheter/goteborg/sa-ska-kvillebacken-br-fa-battre-rykte-1.1178102>
- Spacescape. (2011). *Värdering av stadskvaliteter PM - Sammanfattning av metod och resultat*. Retrieved from <http://www.spacescape.se/wp-content/uploads/2015/05/stadskvaliteter.pdf>
- Svensk handel. (2018). *DET STORA DETALJHANDELS-SKIFTET*. Retrieved from https://www.svenskhandel.se/globalassets/dokument/aktuellt-och-opinion/pressmeddelande/rapport_det-stora-detaljhandelsskiftet_2018-digital-version.pdf
- Tjäder, E. (2011). *Användning av tredimensionella fastigheter: Avsikten med införandet och resultatet*. (Examensarbete, KTH, Fastigheter och byggande). Retrieved from https://www.kth.se/polopoly_fs/1.159013.1550155660!/Menu/general/column-content/attachment/61.pdf
- UNDP. (2019). *Globala målen – För hållbar utveckling*. Retrieved May 27, 2019, from <https://www.globalamalen.se/>
- Van Selm, M., & Jankowski, N. W. (2006). *Conducting Online Surveys. Quality and Quantity*, 40(3), 435–456. <http://doi.org/10.1007/s11135-005-8081-8>
- Wilzén, J. (2018). *Vision och verklighet – En fallstudie över Nya Kvillebäcken och dess invånare*. (Examensarbete, Lunds universitet, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi). Retrieved from <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=8966786&fileOId=8967639>
- Älvstaden. (2019). *Älvstaden*. Retrieved May 13, 2019, from <http://alvstaden.goteborg.se/>
- Älvstranden Utveckling. (2019). *Älvstranden Utveckling AB - Ett bolag i Göteborgs Stad | Kvillebäcken*. Retrieved February 21, 2019, from <http://alvstranden.com/stadsutveckling/vara-omraden/backaplan/kvillebacken/>
- Älvstranden Utveckling. (2017). *Älvstranden Utveckling AB - Ett bolag i Göteborgs Stad | Stor trivsel bland boende i Kvillebäcken*. Retrieved March 21, 2019, from <http://alvstranden.com/stor-trivsel-bland-boende-i-kvillebacken/>

9 Bilagor

Enkät för dig som bor i Kvillebäcken (Bilaga 1)

Denna enkät är huvuddelen i vårt examensarbete på Chalmers tekniska högskola. Målet är att undersöka hur stor påverkan de aktiva bottenvåningarna i Nya Kvillebäcken haft på ert beslut att bosätta er i området. Undersökningen tar inte mer än en minut och vi är väldigt tacksamma för era åsikter (som förblir anonyma)! Förhoppningen är att resultaten skall bidra till en positiv utveckling av Kvillebäcken. Undersökningen nås genom hemsidan **bit.do/kvillebacken** eller genom att skanna QR-koden nedan. För iPhone-användare är det bara att ta upp kameran och trycka på QR-koden när den visas på skärmen. För Android-användare kan en särskild applikation behövas, men det går förstås lika bra att skriva länken i din webbläsare.

Stort tack på förhand!
Adam & Niclas

CHALMERS
UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Enkät för dig som bor i Kvillebäcken (Bilaga 2)

Denna enkät är huvuddelen i vårt examensarbete på Chalmers tekniska högskola. Målet är att undersöka hur stor påverkan de aktiva bottenvåningarna i Nya Kvillebäcken haft på ert beslut att bosätta er i området. Undersökningen tar högst två minuter att besvara och vi är väldigt tacksamma för era åsikter (som förblir anonyma)!

***Obligatorisk**

1. Jag är *

Markera alla som gäller.

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Annat/Vill ej ange

2. Ålder *

Markera alla som gäller.

- ☐ 18–29 år
- ☐ 30–39 år
- ☐ 40–49 år
- ☐ 50–65 år
- ☐ 65+ år

3. Hur bor du idag? * *Markera alla som gäller.*

- ☐ Bostadsrätt
- ☐ Hyresrätt
- ☐ Andra hand

4. Hur länge har du bott i Kvillebäcken? * *Markera alla som gäller.*

- ☐ 0–2 år
- ☐ 3–4 år
- ☐ 5+ år
- ☐ Jag bor inte i Kvillebäcken

5. Bor du i ett hus som är mindre än sex år gammalt? *

Alltså i det som kallas "Nya Kvillebäcken" *Markera alla som gäller.*

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet ej

Avslutande del i enkät för dig som är bosatt i Kvillebäcken

6. Hur mycket påverkade områdets utbud av urbana verksamheter (caféer, restauranger, kiosker etc.) i husens bottenvåningar att du valde att bosätta dig här? * Markera alla som gäller.

- ☐ Lite
☐ Mycket
☐ Inte alls

7. Hade du kunnat tänka dig en minskning i antalet verksamheter samtidigt som du fick betala mindre för ditt boende? * Markera alla som gäller.

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Jag är nöjd med hur det ser ut idag

8. Hur ofta skulle du säga att du nyttjar någon verksamhet som i föregående fråga? *

Alltså går på ett av caféerna eller handlar i Saluhallen, t.ex. Markera alla som gäller.

- ☐ Flera gånger i veckan
☐ En gång i veckan
☐ Någon gång i månaden
☐ Aldrig

9. Frivilligt: Vilken verksamhet besöker/nyttjar du oftast?

10. Saknar du någon form av verksamhet i Nya Kvillebäcken? Svara fritt, om nej: lämna tom.

Tillhandahålls av